

2006. -
2016.

10. obljetnica

RESTAURATORSKOG
ODJELA RIJEKA
HRVATSKOG
RESTAURATORSKOG
ZAVODA

Sadržaj

- Uvodna riječ **2**
- Brijuni, Nacionalni park Brijuni, Figura, Ferdinand Kulmer **4**
- Brijuni, Nacionalni park Brijuni, Poslije kupanja, Oskar Herman **5**
- Rijeka, Dominikanski samostan, kapela Bezgrešnog Začea, Bezgrešno Začeće, Giovanni Simonetti **6**
- Rijeka, Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja, Paravan „Navigare“, nepoznati autor **8**
- Rijeka, Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja, Brik Jane, Bazi Ivanković **10**
- Krk, Benediktinski samostan Uznesenja Blažene Djevice Marije, Rospelo, nepoznati autor **11**
- Jurandvor, Krk, Crkva Sv. Križa, Glavni oltar Sv. Križa, nepoznate drvorezbarske radionice **12**
- Rijeka, Škurinje, Crkva sv. Marije, Bogorodica s Djetetom, Odljev prema mramornom izvorniku Antonija Rossellina **14**
- Baška, Župna crkva Sv. Trojstva, Bogorodica s Djetetom, sv. Franjom i sv. Antom Padovanskim, nepoznati slikar **15**
- Veli Lošinj, Crkva sv. Antuna opata, Sv. Jeronim, nepoznati slikar **16**
- Cres, Crkveni muzej samostana sv. Franje, Odmor na bijegu u Egipt, nepoznati slikar **18**
- Krk, otok Krk, Benediktinski samostan, Bogorodica od Ružarija sa sv. Dominikom i svetim biskupom (sv. Kvirinom?), nepoznati drvorezbar **19**
- Cres, Creski muzej, Sv. Blaž i sv. Jeronim, nepoznati majstor **20**
- Rijeka, Srpska pravoslavna crkva sv. Nikole, Bogorodica u ružičnjaku, nepoznati slikar **22**
- Rijeka, Srpska pravoslavna crkva sv. Nikole, Oplakivanje Krista – polaganje u grob, nepoznati slikar **23**
- Rijeka, Kapucinski samostan, Mistična večera Svete obitelji, nepoznati slikar **24**
- Rijeka, Srpska pravoslavna crkva sv. Nikole, Bogorodica s Kristom, Nikola Zafuri (?) **25**
- Rijeka, Srpska pravoslavna crkva sv. Nikole, Ikona Bogorodice s Djetetom „Madre della Passione“, nepoznati slikar **26**
- Rab, Župni ured Rab, Bogorodica s Djetetom, sv. Šimunom bogoprincem i sv. Ivanom evanđelistom, Matteo Ponzone (Pončun) **27**
- Kampor, Crkva sv. Bernardina, samostan sv. Eufemije, Poliptih sv. Bernardina, Antonio i Bartolomeo Vivarini, Franciscus Morozenus **28**
- Krk, Crkva sv. Franje Asiškog, Sacra conversazione, Bernardino Licinio **34**
- Vrbnik, Krk, Župna crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije, Glavni oltar Uznesenja Blažene Djevice Marije, nepoznata venecijanska radionica **38**
- Rijeka, Upravna zgrada šećerane, 1752. **42**
- Lovran, Župna crkva sv. Jurja mučenika, Zidne slike u svetištu, Radionica majstora Vincenta iz Kastva **48**
- Pazin, Župna crkva sv. Nikole, Zidne slike u svetištu, Anonimni slikar **50**
- Pula, Kapitularna dvorana franjevačkog samostana, Rimski podni mozaik, nepoznati majstor **52**
- Popis programa i restauriranih umjetnina u Restauratorskom odjelu u Rijeci **54**

Uvodna riječ

Zaštita kulturnih dobara u Hrvatskoj institucionalno je počela prije više od 150 godina. Konzervatorsko-restauratorski radovi na području Istre, Kvarnera, Primorja i Gorskog kotara bili su potaknuti i organizirani zaslugom brojnih znanih i manje poznatih stručnjaka, pri čemu valja istaknuti djelovanje Branka Fučića, Vande Ekl, Radmile Matejčić i Ive Perčić. Ponajprije su njihovom zaslugom, uz potporu entuzijasta raznih zvanja i zanimanja, od fizičkog uništenja i zaborava spašene brojne slike na drvu i platnu, oltari, skulpture, misno ruho i srebro, ali i crkve i kašteli te zidni oslici i mozaici.

Unatoč brojnim učinjenim naporima, na prostoru Rijeke i šire regije sve do 2006. godine nije djelovala restauratorska radionica, već su se konzervatorsko-restauratorski zahvati obavljali u Zagrebu, Splitu, Zadru ili pak u Ljubljani.

Restauratorski odjel u Rijeci osnovan je 2006. godine kao izdvojena jedinica Hrvatskog restauratorskog zavoda. Ta javna ustanova, osnovana uredbom Vlade Republike Hrvatske, prema načelu regionalne zastupljenosti (s odjelima u Zagrebu, Osijeku, Ludbregu, Rijeci, Juršićima, Zadru, Splitu i Dubrovniku) djeluje na prostoru cijele Hrvatske.

Uz takvu prostornu rasprostranjenost restauratorskih radionica Zavoda, svake se godine pažljivim planiranjem i interdisciplinarnom suradnjom s Konzervatorskim odjelima Ministarstva kulture RH ostvaruju konzervatorsko-restauratorski radovi različitih specijalističkih vrsta, kojima su obuhvaćeni svi oblici danas široko raširene pojavnosti pojma kulturnog dobra. Određujući prioritete prema stanju očuvanosti te umjetničkoj vrijednosti, konzervirana su i restaurirana brojna umjetnička djela, nepokretna sakralna i profana kulturna dobra, a pronađena su, istražena, konzervirana i prezentirana mnoga arheološka nalazišta.

Od osnivanja Odjela Hrvatskog restauratorskog odjela u Rijeci restaurirano je više od stotinu umjetnina, kako onih koje se u postojećoj međunarodnoj nomenklaturi zovu pokretnim kulturnim dobrima, tako i zidnih slika i mozaika koji su izravno povezani s graditeljskim naslijeđem.

Tijekom samo jednog desetljeća restauriran je impresivan broj umjetnina: i u zgradi u Užarskoj ulici u Rijeci, ali i *in situ*. U ovih je prvih deset godina - jer nastavak zasigurno slijedi - petero konzervatora-restauratora restauriralo slike na drvu i platnu važnih slikara (poput braće Vivarini, M. Ponzonija, B. Licinija, O. Hermana, V. Becića i F. Kulmera), brojnih skulptura od drva iz 15. i 16. stoljeća, drvenih pozlaćenih i polikromiranih oltara (kao što su oni iz Vrbnika, Jurandvora, Kraljevice i Belgrada) te mozaika i zidnih slika (npr. u Puli, Lovranu ili Pazinu). U radu se primjenjuju najsuvremenije metode, postupci i oprema te raznovrsna kemijska i fizikalna istraživanja u suradnji s Prirodoslovnim laboratorijem Hrvatskog restauratorskog zavoda.

Stalna prisutnost Hrvatskog restauratorskog zavoda u Rijeci pokazala se nenadomjestivom: ne samo radi fizičkog očuvanja baštine, u kojem su konzervatori-restauratori u suradnji s konzervatorima Ministarstva kulture RH i nastavnicima Filozofskog fakulteta u Rijeci prepoznavali i restaurirali dragulje umjetničke prošlosti Grada (poput slike fra S. Shōna ili renesansne Bogorodice s Djetetom iz Škurinja), nego i zbog otvorenosti i usmjerenosti javnosti, posebno mladima.

Studenti arheologije, povijesti i povijesti umjetnosti, komunikologije i turizma u stalnom kontaktu s konzervatorima-restauratorima Odjela Hrvatskog restauratorskog zavoda u Rijeci, uče o baštini i njezinoj važnosti, a njezino čuvanje tako čine svojim životnim pozivom.

*Tajana Pleše
v. d. ravnateljica Hrvatskog restauratorskog zavoda*

Brijuni, Nacionalni park Brijuni

Brijuni, Nacionalni park Brijuni
Figura, Ferdinand Kulmer, 1963., ulje na platnu, 76 x 72 cm
Investitor: Nacionalni park Brijuni, 2006., voditelj radova: Goran Bulić

Slika prikazuje krajnje reduciranu i stiliziranu žensku figuru u unutarnjem prostoru naznačenom s nekoliko vodoravnih i okomitih linija i geometriziranih ploha koje sugeriraju prozor, zavjese, komade namještaja i stube. Površinom slike prevladava bijela neboja sa sivkastim tonovima u čijoj se svjetlini rasplinjuju oblici, mjestimice zadržavajući čvrstoću i obris intervencijom crnih izlomljenih elemenata. Crno-bijelom kontrastu pridodani su akcenti intenzivne crvene, plave, oker i ružičaste boje čijim se nanosom i kompozicijom aktivira i dinamizira površina slike. Potez kista je dinamično pokrenut te

suprotan strogom geometrizmu figure i prizora. Figura snažnim obrisnim linijama izbija iz pozadine, no istovremeno je i stopljena s njom. Crno-bijeli kontrast s potezima naznačenih boja ponavlja se i sažima na figuri. Time je postignuta fina ravnoteža koja djeluje smirujuće, unatoč gestualnosti poteza i naglašenoj materijalnosti boje pokrenute površine. Na slici se osjeća Kulmerovo priklanjanje apstrakciji te oduševljenje materijom i enformelom, što je obilježilo njegovo slikarstvo 1960-ih, ali i utjecaj fovizma iz prethodne faze, o čemu svjedoči izbor i aktivizam boje na platnu. *k. r.*

KONZERVATORSKO-RESTAURATORSKI RADOWI

Slikom izrađenoj u tehnici ulja na platnu dominiraju okomite krakelire koje se ujednačeno ponavljaju. Nastale su zbog debelog sloja preparacije nanese u jednom sloju i zbog upotrebe brzo sušivih ulja. S lica slike uklonjene su površinske nečistoće. Mjesta na kojima su se boja i preparacija osipale, podljepljena su akrilnom smolom, rekonstruirana celuloznim kitom i retuširana. Krakelire pridonose osobitosti slike pa nisu retuširane. Slika je montirana na novi drveni podokvir. Lice je lakirano, a poledina zaštićena papirnatom ljepljenkom. Za sliku je izrađen novi ukrasni okvir. *g. b.*

Slika 1. Figura, zatečeno stanje (snimio Goran Bulić, 2006.)
Slika 2. Figura, nakon izvedenih radova (snimio Goran Bulić, 2006.)

Brijuni, Nacionalni park Brijuni

Brijuni, Nacionalni park Brijuni
Poslije kupanja, Oskar Herman, 1921., ulje na dasci, 54 x 41 cm
Investitor: Ministarstvo kulture RH, 2006., voditelj radova: Goran Bulić

Hladni sivo-smečkasti tonovi dominiraju prizorom koji na nedefiniranoj pozadini opisuje poluodjevenu žensku figuru u sjedećem položaju. Tijelo kruškolika oblika, blago zakrenuto u lijevu stranu prema malom zrcalu u donjem dijelu slike, ispunjava cijelu kompoziciju. Ženina glava prikazana je u profilu, spuštena pogleda usmjerena k zrcalu, koje je tek naznačeno obrisnim, tamnim i debelim potezom kista. Žuta površina zrcala ujedno je najtopliji akcent na slici. Umjetnik sugerira sjaj sunčeve svjetlosti, čiji odraz dolazi od izvora u suprotnom gornjem

desnom kutu kompozicije, gdje pronalazimo iste boje, kupajući suncem imaginarni prostor slike. Žensko tijelo je korpulentno, istaknutih grudi, bokova i udova, tek okupano i omotano ručnikom. Ruke su neobično opuštene. Žena je zadubljena u sebe, svoj odraz u zrcalu koje promatra neodređena izraza lica. Prizor je intiman, tih, gotovo svečan. Hermanov rukopis odmah je vidljiv u stilizaciji lika, ekspresivnosti boje i punoći atmosfere koju dočarava. Boja ne opisuje, već interpretira - svjetlost, nematerijalnost, misao, čistoću. *k. r.*

Literatura

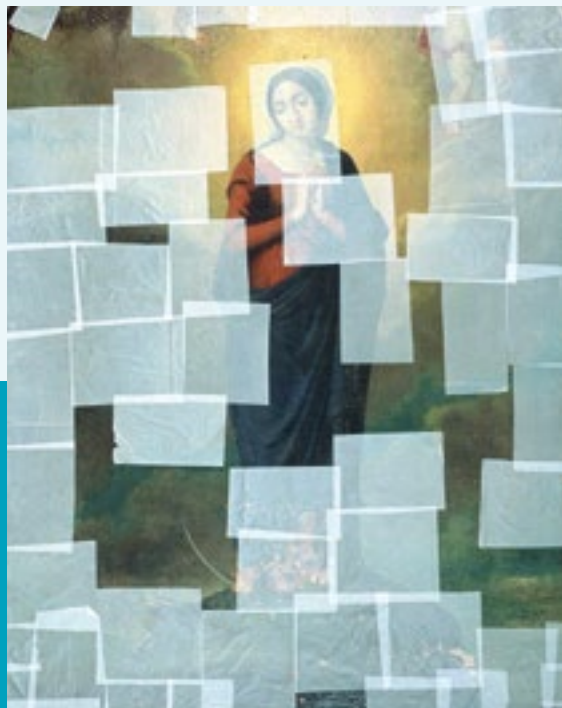
B. Kelemen i G. Gamulin, Monografija Oskar Herman, GZ, Zagreb, 1978., kat. br. 71., str. 172, 209.

Slika 1. Poslije kupanja, zatečeno stanje (snimio Goran Bulić, 2006.)
Slika 2. Poslije kupanja, nakon izvedenih radova (snimio Goran Bulić, 2006.)

KONZERVATORSKO-RESTAURATORSKI RADOWI

Na zatečeno stanje slike utjecalo je više čimbenika. Vrijeme, odnosno starenje materijala i mikroklimatske promjene glavni su uzrok oštećenja (otpadanje manjih dijelova preparacije i slikanog sloja na slici i na ukrasnom okviru). Izvedeni konzervatorsko-restauratorski radovi uključivali su: dezinfekciju gama-zračenjem, uklanjanje površinske nečistoće i oksidirano laka. Podljepljivanje nestabilnih dijelova preparacije i slikanog sloja izvedeno je termoaktivnim ljepljivom uz pomoć toplinske špahtle. Stolarskom sanacijom učvršćeni su odvojeni rubovi okvira. Oštećenja preparacije rekonstruirana su kitom, a oštećeni dijelovi slikanog sloja retuširani. Završno su slika i ukrasni okvir lakirani. *g. b.*

Rijeka, Dominikanski samostan, kapela Bezgrešnog Začeca

Rijeka, Dominikanski samostan, kapela Bezgrešnog Začeca
Bezgrešno Začecje, Giovanni Simonetti, 1850., ulje na platnu, 273 x 171 cm
Investitor: Ministarstvo kulture RH, 2006., voditelj radova: Goran Bulić

Simonettijeva Marija stoji monumentalna u svojoj jednostavnosti vrh tamne kugle zemaljske, bosim stopalima gazeći srpasti mladi mjesec i gnječeći glavu edenske zmije kao druga Eva. Prikazana je kao žena iz puka, kose povezane jednostavnim bijelim rupcem, u tamnocrvenoj haljini koju je prema tumačenju nebeski Otac ogrnuo tamnomodrim plaštom. Nebo uokolo Marije olovno se mračni i oblaci nadiru, ali iza njezine glave isijava svjetlost kao *sunce pravednosti* i upućuje na apokaliptičnu poruku o dolasku žene odjevene u Sunce. Nad

Mariju kao da slijeće bijela golubica Duha Svetoga, a sa strana lebde četiri *putta*. S rasvijetljenim se prostorom stapaju glave kerubina. Marija odiše mirnoćom, ruku sklopljenih na molitvu, nema dramatičnog vjetra koji bi pokretao skute njezine haljine kao na mnogim prikazima te teme. Najviše sličnosti nalazimo s djelima slikara Giovanni Battista Salvija Sassoferatta (1609.-1685.), čije je radove Simonetti kao venecijanski student poznao, kao i s Tizianovim *Uznesenjem Marijinim* čiju je kopiju u istom razdoblju naslikao za crkvu sv. Vida u Rijeci. *d. č. o.*

KONZERVATORSKO-RESTAURATORSKI RADovi

Na oltarnoj pali najizraženija su oštećenja preparacije i slikanog sloja koja su vidljiva kao ispucanost površine. Rubovi pukotina odigli su se i prijete otpadanjem, a na dijelovima su nepovratno izgubljeni. Ljepilo podloge slikanog sloja izgubilo je adhezivnu moć, dijelom zbog stalnih promjena vlage i temperature, a dijelom zbog napada gljivica pa se posljedično tome boja ljušti.

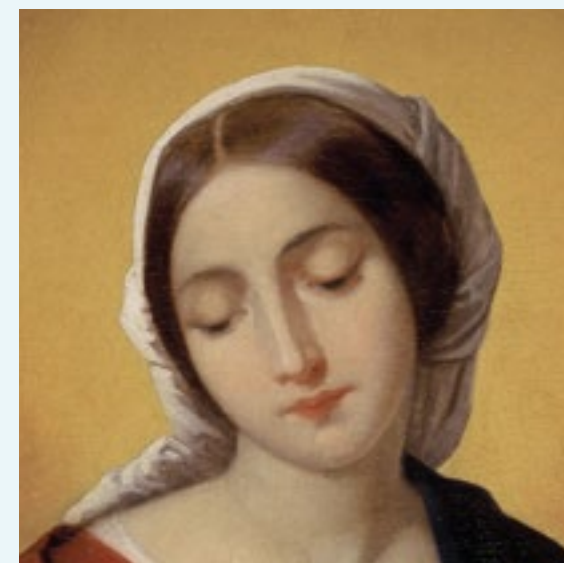
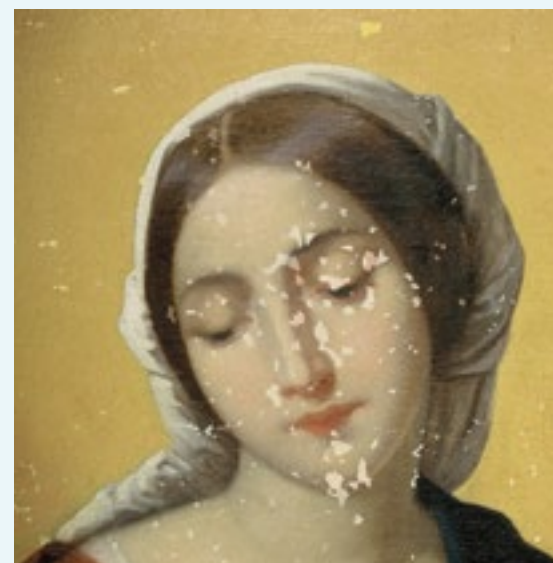
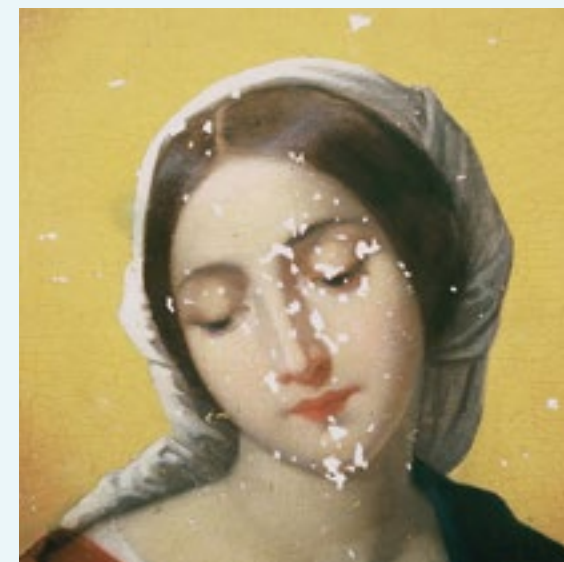
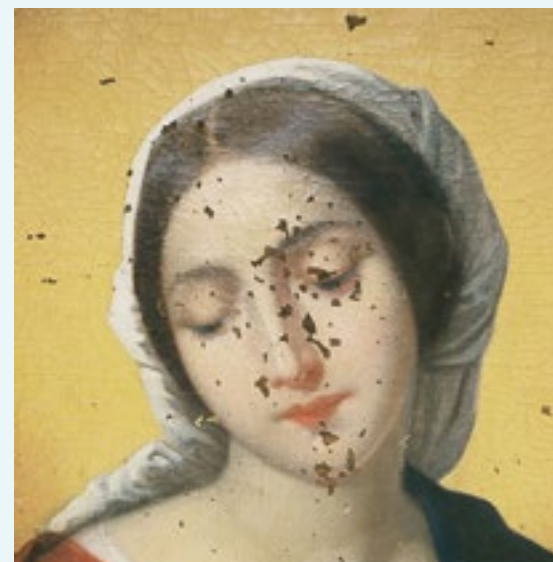
Konkavnost čašica unutar pukotina izaziva krivi lom svjetlosti, čime se mijenja dojam boje, osobito tamnih nijansi. Konzervatorsko-restauratorskim zahvatom želi se zaustaviti daljnje propadanje slike i ponovno uspostaviti čitkost likovnih elemenata. Izvedena je konsolidacija i ojačavanje nestabilnih i oslabljenih dijelova nosioca, preparacije i boje, izrada novog podokvira, rekonstrukcije oštećenja preparacije i boje te lakiranje. *g. b.*

Literatura

Vižintin, Boris, Ivan Simonetti, Zagreb, 1965.
Vižintin, Boris, Ivan Simonetti, Društvo historičara umjetnosti, Zagreb, 1976.
Vižintin, Boris, Umjetnička Rijeka XIX stoljeća: slikarstvo-kiparstvo, Rijeka, 1992.

Slika 1. *Bezgrešno Začecje*, zatečeno stanje (snimio Goran Bulić, 2006.)

Slika 2. *Bezgrešno Začecje*, nakon izvedenih radova (snimio Goran Bulić, 2006.)

Slika 3. *Bezgrešno Začecje*, detalj slike nakon čišćenja slikanog sloja (snimio Goran Bulić, 2006.)

Slika 4. *Bezgrešno Začecje*, detalj slike nakon rekonstrukcije preparacije (snimio Goran Bulić, 2006.)

Slika 5. *Bezgrešno Začecje*, detalj slike nakon podlaganja oštećenja pokrivenim bojama (snimio Goran Bulić, 2006.)

Slika 6. *Bezgrešno Začecje*, detalj slike nakon završnog retuša (snimio Goran Bulić, 2006.)

Rijeka, Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja
Paravan „Navigare“, nepoznati autor, prva polovica 19. st., ulje na platnu, pozlata, 190,1 x 154,2 cm
Investitor: Ministarstvo kulture RH, 2006., voditeljica radova: Ana Rušin Bulić

Trodijelni oslikani paravan prikazuje drvenu karavelu kojoj vjetar napinje jedra dok plovi po uzburkanom moru. Ispod jedrenjaka naslikana su geometrijska polja, a na sredini je *tabula ansata* s natpisom zlatnim slovima: *Navigare necesse est vivere non necesse* (Ploviti je nužno, živjeti nije). Na poledini paravana vidljiv je podokvir oslikan naizmjeničnim zelenim i crvenim poljima, a na platnu između letvica izvedeni su pripremni crteži maskerona i arhitekture.

Od srednjeg vijeka prema modernom dobu paravani postupno prelaze iz utilitarnih predmeta u dekorativne te postaju učestali dio opreme kuća. Ovaj je paravan pripadao jednoj od imućnijih obitelji s Lošinja koja se u ekonomski prosperitetnom kraju 18. ili 19. stoljeća bavila brodogradnjom, pomorstvom ili prekomorskom trgovinom. Na to upućuju prikaz broda te ispisani moto pomoraca koji je, prema Plutarhu, izgovorio Pompej svojim mornarima. *i. b.*

Literatura

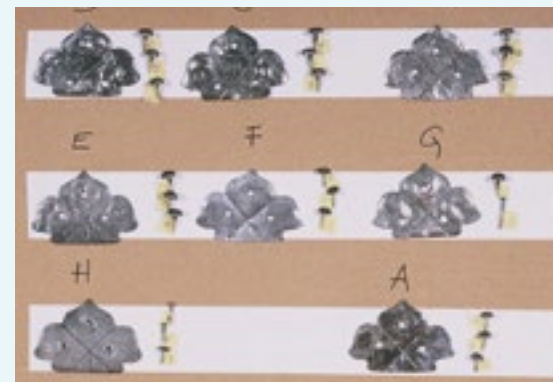
Mendeš, Nikša, Stari jedrenjaci – brodarstvo i brodogradnja Rijeke i Hrvatskog primorja od 18. do 20. stoljeća, katalog muzejskih zbirki III, PPM-HP, Rijeka, 2006.

Slika 1. Paravan „Navigare“, zatečeno stanje (snimio Goran Bulić, 2006.)

Slika 2. Paravan „Navigare“, zatečeno stanje (snimio Goran Bulić, 2006.)

KONZERVATORSKO-RESTAURATORSKI RADOVI

Izazov u restauraciji ove umjetnine bila je činjenica da se radi o slici koja uz estetsku ima i uporabnu vrijednost poput komada pokućstva. Paravan je dobro očuvan, no tonirani potamnjeni lak, korodirane šarke, neadekvatna zakrpa i mnogo sitnih oštećenja umanjivali su njegovu čitljivost. Iako neadekvatni, oslikani podokviri zadržani su i restaurirani. Platno je konsolidirano, no zbog dekoracija na poledini ojačani su samo njegovi rubovi lijepljenjem na novo platno. Uklanjanje je neprikladna zakrpa s poledine, kao i neuredni preslik na licu slike. Uklanjanje tamnog laka otkrilo je izvornu svježinu i intenzitet boja, dok su obnovljene šarke pridonijele funkcionalnosti i mobilnosti paravana. *a. r. b.*

Slika 3. Paravan „Navigare“, zatečeno stanje, poledina - detalj, neadekvatna zakrpa prije konzervatorsko-restauratorskih radova (snimio Goran Bulić, 2006.)

Slika 4. Paravan „Navigare“, tijekom čišćenja (snimila Ana Rušin Bulić, 2006.)

Slika 5. Metalne šarke nakon obnove (snimila Ana Rušin Bulić, 2006.)

Slika 6. Paravan „Navigare“, nakon konzervatorsko-restauratorskih radova (snimio Goran Bulić, 2006.)

Rijeka, Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja
Brik Jane, Bazi Ivanković, 1881., ulje na platnu, 45 x 75 cm
Investitor: Ministarstvo kulture RH, 2007., voditelj radova: Goran Bulić

Bazi Ivanković, najplodniji slikar marinist 19. stoljeća, po struci je bio kapetan duge plovidbe i izvrsno upoznat s brodograđevnom djelatnošću istočnjadranskih brodogradilišta, onodobnom nautičkom znanošću i manevriranjem jedrenjacima. Stoga je razumljivo što su motivi njegovih slika upravo brodovi različitih tipova koje prikazuje u svim mogućim vremenskim uvjetima, od mirne plovidbe po bonaci do burnog nevremena, o čemu detaljno svjedoči i naslovljena slika koja prikazuje brik Jane zahvaćen fortunalom pred pličinama Doverskog klifa u studenom 1880. godine. Ovaj je jedrenjak sagrađen u brodogradilištu Pul Fortice u Rijeci 1861. godine. Njegovi su vlasnici bili braća Luppis, a prvi kapetan Andrija Glavan. Brod je imao 318 registarskih tona. Brodom je dugo upravljao kapetan Norbert Randić Petrov, a poslije kapetan

Literatura

Fisković, Nada, Slikarsko djelo B. Ivankovića (1815.-1898.), katalog izložbe, Hrvatska bratovština "Bokeljska mornarica 809.", Zagreb, 2006.

Slika 1. Brik Jane, zatečeno stanje (snimio Goran Bulić, 2007.)
Slika 2. Brik Jane, nakon izvedenih radova (snimio Goran Bulić, 2007.)

Mate Paškvan. Jedrenjak je naslikan usred kompozicije kojom dominira siva boja u nekoliko izrazitih gradacija pa slika djeluje gotovo monokromno. Sveopće sivilo, veliki zapnjeni valovi te opasno nagnuto plovilo čiji teret već pada u more, upućuju na snagu oluje i pogibelj. Dva tanka, dijagonalno postavljena jarbola „paraju“ kompoziciju po sredini. Ivankovićeve slika podsjeća na ranije zavjetne slike pomoraca. U dnu je natpis *Brick Aus Ung Jane Cap” M. Posquan nel fortunale da Pte Lib sui basse del Dover in Novembre 1880.* k. r.

KONZERVATORSKO-RESTAURATORSKI RADOVI

Ova je slika dio ciklusa od sedam slika brodova autora Bazija Ivankovića iz fundusa Pomorskog i povijesnog muzeja Hrvatskog primorja u Rijeci. Na njima su restauratori Hrvatskog restauratorskog zavoda Odjela u Rijeci izveli konzervatorsko-restauratorske radove. Restauracija je omogućila uvid u stvarni stupanj oštećenja te uzroke nastanka oštećenja. Uz mikroklimatske promjene i starenje materijala, glavni uzrok oštećenja su tehnološke greške. Naime, slike su nastale u vremenu kad jedrenjaci gube na važnosti i bivaju zamijenjeni parobrodima. Industrijalizacija tadašnjeg društva ostavlja trag i u slikarstvu 19. stoljeća; počinju se upotrebljavati slikarski materijali kupljeni u specijaliziranim prodavaonicama, zapravo proizvodi masovne proizvodnje i novih tehnologija, a na slikama se pojavljuju nova, karakteristična oštećenja uzrokovana upravo novim materijalima. g. b.

Krk, Benediktinski samostan Uznesenja Blažene Djevice Marije
Raspelo, nepoznati autor, 16. st., drvo, rezbareno, polikromirano, 138 x 94 cm
Investitor: Ministarstvo kulture RH, 2008., voditeljica radova: Ana Rušin Bulić

Korpus rassetog Krista trima je velikim čavlima pribijen na jednostavni crni križ s titulusom. Isusovo tijelo visi na ispruženim kratkim i mršavim rukama otvorenih dlanova i svinutih raširenih prstiju. Glava mu je beživotno klonula na desno rame. Oči su zatvorene, smeđih, linearno izvučenih obrva i vjeđa. Nos je pravilan, crvena usta poluotvorena, dok se brkovi spajaju s bradom koja je po sredini rascijepljena. Niz čelo teče krv. Dugačka kosa je smeđe boje i spušta se niz leđa, oblikovana urezanim pramenovima. Iznad čela postavljena je dvostruko spletena trnova kruna sa šiljcima čavala. Na tjeme je pričvršćena široka, plitka aureola ukrašena odozdo upisanim križem. Trup je ravan i poravnat s linijom bokova, prsni koš uzdignut i istaknutih rebara; na desnoj je strani plitka i

diskretno postavljena ubodna rana od koplja iz koje se cijedi krv. Trbuh je napet i lagano izdignut, dok su zaobljeni bokovi zagnuti kratkom svijetloplavom perizomom koja je na desnom boku vezana u čvor. Noge su Isusove opružene i paralelno položene, lagano savijene u koljenima; mišići su anatomski oblikovani, dok su stopala prekrížena i pribijena. Tabani su ravni, pete izbočene, a prsti spojeni i ravni.

Krčko raspelo slijedi tradiciju gotičke ekspresivnosti i isticanja boli, ali je u koncepciji i modelaciji ipak renesansno pa se može datirati u 16. stoljeće. Ograničeni likovni doseg koji se prepoznaje u lošem proporcioniranju i nevjštoj modelaciji upućuje na lokalnog majstora. z. d. s.

KONZERVATORSKO-RESTAURATORSKI RADOVI

Korpus je bio obilno preslikan uljanom bojom, što je onemogućilo otpadanje oslabljenih slojeva boje ili da drvo napadnu ksilofagni insekti. Ipak, estetski i empatički doživljaj rassetog Krista bio je bitno narušen. Kiselost nanesenog uljanog preslika ugrozila je stabilnost starijih slojeva ispod njega jer su pronađena još četiri sloja polikromije. Sloj polikromije koji je postao vidljiv nakon uklanjanja debelog uljanog preslika bio je relativno dobro očuvan. Unatoč sitnijim oštećenjima, povezan je retušom u estetski zadovoljavajuću cjelinu i prezentiran. a. r. b.

Slika 1. Raspelo, zatečeno stanje (snimio Goran Bulić, 2008.)
Slika 2. Raspelo, nakon izvedenih radova (snimio Goran Bulić, 2008.)

Jurandvor, Krk, Crkva Sv. Križa

Jurandvor, Krk, crkva Sv. Križa

Glavni oltar Sv. Križa, nepoznate drvorezbarske radionice, nakon 1767. godine, rezbareno, polikromirano i pozlaćeno drvo, 435 x 241 x 60 cm
Investitor: Ministarstvo kulture RH, 2006.-2009., voditeljica radova: Nevena Krstulović

Cjelinu oltara čine tri obradom različita, no koloritom i oblikom dekoracija usklađena dijela: antependij, slavolučni retabl s dva svetačka lika u zlatnim habitima i anđelima na volutama atike te sarkofag Božjega groba. Ostakljeni sarkofag u zoni predele služi izlaganju figure mrtvog Krista kojega adoriraju dva malena anđela. Zbog pomičnih ruku, Krist se skidao s križa i polagao u Velikom tjednu u sarkofag. Kristov grob s pripadajućim skulpturama znalački izrezbarene fizionomije najkvalitetnije je drvorezbarsko ostvarenje. Izrađen je u Veneciji gdje ga je nakon izgradnje crkve 1767. godine za

300 lira kupio svećenik Mihovil Čubranić. Ostatak oltara djelom je druge radionice te se može datirati u vrijeme dovršetka crkve, odnosno u sredinu ili treću četvrtinu 18. stoljeća. Na to upućuje marmorizacija te simetrični i malobrojni vitičasti ornamenti. Tada na sjevernojadranskom području djeluju drvorezbarske radionice čiji izraz objedinjuje mletačke impulse i one kontinentalnih podalpskih prostora. Te radionice zadovoljavaju potrebe manjih sredina koje zbog skromnijih mogućnosti nastavljaju tradiciju opremanja crkava drvenim oltarima.

i. b.

Literatura

Bolonić, Mihovil; Žic Rokov, Ivan, *Otok Krk kroz vjekove*, 2. izdanje, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 2002.

Slika 1. Glavni oltar Sv. Križa, zatečeno stanje, total (fototeka HRZ-a, snimio M. Pavličić, 2005.)

Slika 2. Glavni oltar Sv. Križa, nakon izvedenih radova, total (fototeka HRZ-a, snimila N. Krstulović, 2009.)

Slika 3. Skulptura Uskrsli Krist, zatečeno stanje, total (fototeka HRZ-a, snimio V. Barac 2005.)

Slika 4. Skulptura Uskrsli Krist, nakon izvedenih radova, total (fototeka HRZ-a, snimila N. Krstulović, 2008.)

KONZERVATORSKO-RESTAURATORSKI RADOVI

Konzervatorsko-restauratorski zahvati započeti su istraživačkim radovima koji su pokazali dva povijesna sloja preslika. U posljednjoj su intervenciji preslikane oplata i predela, a oltar je tada i lakiran. U prvoj intervenciji preslikane su atika, predela i djelomično retabl. Izvorni oslik sadrži plavu i crvenu marmorizaciju na bijeloj podlozi te zlatne i srebrne listiće s lazurama. Preslici s arhitekture oltara nisu se uklanjali iz dva razloga: zbog preosjetljivosti lazura te zato što je utvrđeno da su antependij i stupovi oltara naknadno zamijenjeni i da nisu izvorni. Uklanjanjem preslika poništila bi se faza stilske i povijesne ujednačavanja različitih dijelova koji više ne bi činili cjelinu. Skulpture su prezentirane u izvornom slikanom sloju te su preslici uklonjeni. U daljnjim radovima na arhitekturi i skulpturama oltara izvedena je stolarska sanacija i konsolidacija nosioca te rekonstrukcije oštećenja nosioca, osnove i oslika, a potom i zaštitno lakiranje. Nakon dovršetka radova oltar je vraćen i montiran u crkvu Sv. Križa.

n. k.

Rijeka, Škurinje, Crkva sv. Marije

Rijeka, Škurinje, crkva sv. Marije / Bogorodica s Djetetom, odljev prema mramornom izvorniku Antonija Rossellina, 15.-16. st., polikromirani gips, polikromirano i rezbareno drvo, reljef, 72 x 50 cm; okvir 129 x 120 cm / Investitor: Župa sv. Ivana Krstitelja u Rijeci (reljef 2008.), Ministarstvo kulture RH (reljef 2009., okvir 2011. - 2013.) / Voditeljice radova: reljef: Ivona Marin, ukrasni okvir: Nevena Krstulović

Polikromirani reljef iz crkve sv. Marije u naselju Škurinje u Rijeci renesansni je odljev mramornog izvornika poznatog pod nazivom „Madonna dei candelabri“, firentinskog kipara Antonija Rossellina (1427.-1479.). Jedan je u nizu odljeva i otisaka izvedenih u raznim tehnikama koji su sačuvani duž hrvatske obale, ali i u umjetničkim zbirkama diljem svijeta. Bogorodica, prikazana u desnom poluprofilu, sjedi na renesansnoj stolici bez naslona. U krilu joj je mali Isus s češljugarom

u rukama. U pozadini ih flankiraju dva raskošna kandelabra povezana festonom. Crkva sv. Marije u arhivskim se izvorima iz 15. stoljeća povezuje s čudesnim ozdravljenjima pa reljef posebno štuje stanovništvo Kastva, Grobnika i Rijeke. Zatečen je ugrađen u barokni oltar. Od drvenog oltarnog retabla koji je rad lokalne drvorezbarske radionice sačuvan je tek vješto izrezbareni okvir s motivima lovorova i akantusova lišća te s likovima četiriju anđela. *d. s.*

Literatura

Budicin, Marta, Bogorodica s kandelabrima iz Pomorskog i povijesnog muzeja Hrvatskog primorja u Rijeci, Portal 6, 2015.
Matejčić, Radmila, Barok u Istri i Hrvatskom primorju (Barok u Hrvatskoj), Zagreb, 1982.
Sabalić, Damir, Prilozi za Bogorodicu s kandelabrima Antonia Rossellina, Izlaganje na znanstvenom skupu XI. Dani Cvite Fiskovića: „Umjetnost i naručitelji“, 2008.

Slika 1. Reljef Bogorodica s Djetetom, zatečeno stanje, total (fototeka HRZ-a, snimila I. Marin, 2008.)

Slika 2. Reljef Bogorodica s Djetetom, nakon izvedenih radova, total (fototeka HRZ-a, snimio G. Bulić, 2009.)

KONZERVATORSKO-RESTAURATORSKI RADOVI

Reljef Bogorodice s Djetetom ugrađen je u nišu i uokviren drvenim ukrasnim okvirom. Na reljefu, koji je polikromirani odljev u gipsu, utvrđena su četiri preslika. S obzirom na to da je izvorni oslik iz vremena renesanse sačuvan tek u tragovima, prezentiran je sloj baroknog preslika jer je cjelovit i reprezentativan. Konzervatorsko-restauratorskim radovima obuhvaćeno je saniranje gipsanog nosioca, priprema podloge i izrada retuša te zaštitno lakiranje. Na ukrasnom okviru otkriveno je čak devet preslika, a šest je potpuno prekrivalo umjetninu. Izvorni oslik sačuvan je u tragovima, stoga je odlučeno prezentirati treći preslik koji je jedini cjelovit i estetski prihvatljiv. Skidanje preslika izvedeno je mehaničkim i kemijskim načinom, a u daljnjim radovima izvedena je stolarska sanacija, rekonstrukcija oštećenja te zaštitno lakiranje. *n. k.*

Baška, Župna crkva Sv. Trojstva

Baška, Župna crkva Sv. Trojstva
Bogorodica s Djetetom, sv. Franjom i sv. Antom Padovanskim, nepoznati slikar, oko 1700., ulje na platnu, 243 x 153 cm
Investitor: Župni ured Baška, 2010., voditeljica radova: Ana Rušin Bulić

Na lučnoj oltarnoj pali u prednjem su planu u šturom krajo-liku prikazani sv. Franjo i sv. Antun Padovanski nad kojima lebdi Bogorodica s Djetetom okružena anđelima. Ona objema rukama pridržava dijete Isusa koji je, ogrnut „pelenicom“, iskoračio prema sv. Anti, podigavši visoko u desnoj ruci cvijet ljiljana kao oznaku svečeve čistoće, dok u lijevoj drži škapular. Oko njih postavljen je vijenac anđeoskih glavic, dok anđeo iznad sv. Ante nosi cvjetnu krunu i od Isusa preuzima ljiljan.

Široki pejzaž u pozadini scenografski se otvara prikazom utvrđenoga grada koji nadvisuju plavičasta brda, a pred gradskim zidinama je morski zaljev ispunjen brojnim ribama. Na obali je uočljiva skupina likova među kojima se ističe lik franjevca u habitu, što scenu jasno tumači kao događaj opisan u

apokrifima, kad je sv. Antun na obali grada Riminija, u kojemu su bili heretici, propovijedao ribama. Kao vrsnom znalcu Sv. pisma koje je gorljivo propovijedao, pred sv. Antom odložena je knjiga evanđelja, a iz Isusovih ruku, koji mu se ukazao u čeliji u Camposanpiero kao utjelovljena Riječ, svetac posredovanjem anđela prima ljiljanov cvijet. Isus drži i škapular koji daje Gospi, što nju definira kao Gospu Karmelsku.

Slika je simetrično komponirana u planovima na način slikarstva kasnog *Seicenta*, uz plitki pejzaž i frontalno postavljene likove klasicizirajućih oblika. Slika dosad nije objavljena. *z. d. s.*

KONZERVATORSKO-RESTAURATORSKI RADOVI

Slika je zbog nečistoće, požutjelog laka, preslika te ostataka žbuke na poledini bila u lošem stanju, uz velike okomite poderotine iz kojih su stršale zamrznene niti platna. Oslabljeni podokvir nije pružao oslonac deformiranom i opuštenom platnu. Slikani slojevi bili su stabilni i nisu se odvajali od podloge. Uzeti su uzorci za laboratorijske analize i izvedena su istraživanja, nakon kojih je s površine slikanog sloja uklonjena nečistoća i požutjeli lak. Nametljivo nanesen preslik djelomično je uklonjen. Platneni nosilac stabiliziran je umetanjem zakrpi, ravnanjem i lijepljenjem na novo platno. Nakon montaže na novi podokvir, oštećenja preparacije su kredirana, izveden je retuš te nanesen zaštitni sloj laka. *a. r. b.*

Slika 1. Bogorodica s Djetetom, sv. Franjom i sv. Antom Padovanskim, zatečeno stanje (snimio Goran Bulić, 2010.)

Slika 2. Bogorodica s Djetetom, sv. Franjom i sv. Antom Padovanskim, nakon izvedenih radova (snimio Goran Bulić, 2010.)

Veli Lošinj, Crkva sv. Antuna opata

Veli Lošinj, crkva sv. Antuna opata
Sv. Jeronim, nepoznati slikar, 17. st., ulje na platnu, 98 x 82 cm
Investitor: Ministarstvo kulture RH, 2009. – 2010.g., voditelj radova: Goran Bulić

Na slici pravokutnog formata prikazan je crkveni otac dalmatinskog porijekla, nagnut nad Svetim pismom koje udubljeno čita. Sjedeći, dijagonalno impostiran starački lik asketske fizionomije lijevu ruku prinosi prsima, dok desnom rukom i uzdignutim kažiprstom upućuje na raspelo iza sebe. Na slici prevladavaju tamni, zemljani tonovi okolnog pejzaža kojemu kontrastira bočno osvijetljeno, nago svečevo tijelo, dijelom prekriveno grimzним plaštem. Kompozicija lošinjске slike pojednostavnjena je zrcalna kopija prema grafici Hendri-

cka Goltziusa (Brüggen, 1558. – Haarlem, 1617.) koju je izradio prema izgubljenom djelu vodećeg mletačkog slikara kasnog 16. i ranog 17. stoljeća, Jacopa Palme mladeg (Venecija, 1548.-1628.). Poznavajući grafički predložak te temeljem kolorita i tipologije lika, Grgo Gamulin (1977.: 59-63) sliku je pripisao samom Jacopu Palmi, datirajući je u vrijeme oko 1600. godine. Recentna istraživanja ipak predlažu kasniju dataciju, a pitanje autorstva ostavljaju otvorenim (Bralić 2012.: kat. jed. 748). *i. b.*

Literatura

Gamulin, Grgo, Pabirci za maniriste, u: *Peristil*, br. 20, 1977., 59-70
Bralić, Višnja, *Barokno slikarstvo u sjevernojadranskoj Hrvatskoj - slikari, radionice i utjecaji*, doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, 2012.

Slika 1. Sv. Jeronim, zatečeno stanje (snimio Goran Bulić, 2009.)
Slika 2. Sv. Jeronim, nakon izvedenih radova (snimio Goran Bulić, 2010.)

KONZERVATORSKO-RESTAURATORSKI RADOVİ

Slika sv. Jeronima zatečena je u teškom stanju. Osnovni cilj konzervatorsko-restauratorskih radova bio je sprečavanje daljnjeg propadanja umjetnine uklanjanjem nametnika, površinske nečistoće, neadekvatne opreme (razbijeno staklo bilo je izravno naslonjeno na slikani sloj). Provedena je konsolidacija nestabilnih dijelova te sanacija oštećenja. Uklanjanjem oksidiranog laka, ravnanjem i ojačavanjem platna te rekonstrukcijom nedostajućih dijelova uspostavljena je čitkost istančanih likovnih elemenata slike. *g. b.*

Slika 3. Sv. Jeronim, uklanjanje laka - UV snimka (snimio Goran Bulić, 2009.)
Slika 4. Sv. Jeronim, zatečeno stanje, snimka pod kosim svjetlom (snimio Goran Bulić, 2009.)
Slika 5. Sv. Jeronim, krediranje oštećenja (snimio Goran Bulić, 2010.)
Slika 6. Sv. Jeronim, završni retuš (snimio Goran Bulić, 2010.)

Cres, Crkveni muzej samostana sv. Franje

Cres, Crkveni muzej samostana sv. Franje
Odmor na bijegu u Egiptu, nepoznati slikar, 17. st., ulje na platnu, 72 x 108 cm
Investitor: Ministarstvo kulture RH, 2010.-2011., voditelj radova: Goran Bulić

Slika *Odmor na bijegu u Egiptu* nepoznatog slikara okvirno je datirana u 17. stoljeće. Dio je zbirke samostana sv. Franje u Cresu u kojemu se čuvaju umjetnine i predmeti iz prošlosti samostana i grada Cresa. Na slici je prikazana Sveta obitelj dok se odmara na bijegu u Egiptu, uz anđele koji beru plodove i nude ih Isusu i Djevici Mariji. Sveta obitelj smještena je u donjem desnom kutu kompozicije, u sjeni stabla među čijim se granama rastvara nebeski prizor u kojem dva *putta* nose križ u oblaku zlatne svjetlosti koja nagovještjuje božansku prisutnost. U središte kompozicije postavljena su dva krilata anđela koja ubiru plodove. Jedan od njih nudi ih Isusu. Na tlu, među anđelima postavljeni su sjedeći *putti* od kojih jedan drži

košaru s cvijećem, a drugi iz vrča proljeva vodu. Bogorodica je odjevena u crvenu haljinu, ogrnuta modrim plaštem bogatih nabora, a iste se boje, u obrnutoj kombinaciji, javljaju i na odjeći sv. Josipa koji glavu naslanja na desnu ruku, a lijevom se oslanja na štap. U lijevom dijelu kompozicije u daljini se rastvara udaljeni riječni krajolik u zračnoj perspektivi pa kompozicija poprima odlike idilične scene u pejzažu. Naglašene geste anđela i dražesnost *putta* biblijsku temu pretvaraju u dekorativnu scenu. Takva interpretacija teme uobičajena je tijekom i nakon 16. stoljeća, kad se širi zanimanje za pejzaž pod utjecajem slikarstva sjeverne Europe.

t. s. p.

KONZERVATORSKO-RESTAURATORSKI RADovi

Zatečena mehanička oštećenja na krutom i deformiranom platnu, oštećenja u sloju preparacije i boje, slikani sloj prekriven preslicima, oksidiranim lakom i slojem površinske nečistoće, dijelovi okvira oštećeni crvotočinom postali su razlog cjelovitog konzervatorsko-restauratorskog zahvata. Dezinfekcijom i uklanjanjem nestabilnih dijelova uklonili su se uzroci propadanja, dok su uklanjanjem oksidiranog laka, neprimjerenih zakita, retuša i preslika te rekonstrukcijom oštećenja, slika i ukrasni okvir dovedeni do primjerene prezentacije slike u stalnom postavu franjevačkog muzeja.

g. b.

Slika 1. *Odmor na bijegu u Egiptu*, zatečeno stanje (snimio Goran Bulić, 2010.)

Slika 2. *Odmor na bijegu u Egiptu*, nakon izvedenih radova (snimio Goran Bulić, 2011.)

Krk, Benediktinski samostan Uznesenja Blažene Djevice Marije

Krk, otok Krk, Benediktinski samostan Uznesenja Blažene Djevice Marije
Bogorodica od Ružarija sa sv. Dominikom i svetim biskupom (sv. Kvirinom?), nepoznati drvorezbar, prva četvrtina 18. st., rezbareno i polikromirano drvo, 129 x 92 x 28 cm / Investitor: Ministarstvo kulture RH, 2008.-2011., voditeljica radova: Nevena Krstulović

Na postolju od oblaka stoji Marija odjevena u tuniku i ogrnuta plaštem. U desnoj ruci nekoć je pružala krunicu, a lijevom rukom pridržava Dijete. Licem je okrenuta prema klečećem liku sv. Dominika koji prima ružarij. Zdesna je klečeći bradati biskup, možda krčki zaštitnik sv. Kvirin, pogleda uprta u Dijete.

Trokutnu kompoziciju zbijenih likova ističe visinom dominantni lik Bogorodice. Dinamiku daje prostorni odnos među likovima, inklinacije tijela te pokreti ruku. Smireni izrazi lica,

elegancija pokreta te pripjena Marijina haljina koja ističe tijelo s voluminozno nabranim ogrtačem, ukazuju na kvalitetan rad venecijanske provenijencije, izrađen u prvoj četvrtini 18. stoljeća. Tada se javlja tendencija smirivanja ekspresivnosti i monumentalnosti prijašnjih kiparskih ostvarenja iz druge polovice 17. stoljeća. Skulptura je nastala za štovanje kulta Bogorodice od Ružarija, čija popularnost raste nakon Bitke kod Lepanta 1571., a vrhunac doživljava u 18. stoljeću. Skulptura nije objavljena.

i. b.

KONZERVATORSKO-RESTAURATORSKI RADovi

Konzervatorsko-restauratorskim radovima stekao se uvid u stanje skulpture. Istraživačkim radovima pronađena su dva preslika nad izvornim oslikom, poluljni i prvi temporni preslik. Skidanjem ružnih i debelih slojeva preslika koji su poništili finu kiparsku modelaciju otkriven je Bogorodičin plašt oslikan pozlaćenim zvjezdicama na plavoj tempornoj podlozi. Međutim, zbog lošeg stanja izvornog oslika odlučeno je da se prezentira prvi temporni preslik. Uslijedili su cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi koji podrazumijevaju konsolidaciju i rekonstrukciju oštećenja nosioca, osnove i slikanog sloja te zaštitno lakiranje. Nakon dovršetka radova skulptura je vraćena u benediktinski samostan.

n. k.

Slika 1. Skulptura Bogorodice od Ružarija, zatečeno stanje, total (fototeka HRZ-a, snimila A. Rušin Bulić, 2008.)

Slika 2. Skulptura Bogorodice od Ružarija, nakon izvedenih radova, total (fototeka HRZ-a, snimila N. Krstulović, 2011.)

Cres, Creski muzej
Sv. Blaž i sv. Jeronim, nepoznati majstor, 15./16. st., rezbareno i polikromirano drvo, sv. Blaž 128 x 60 x 34 cm, sv. Jeronim 114 x 60 x 34 cm
Investitor: Ministarstvo kulture RH, 2008. - 2011., voditeljica radova: Nevena Krstulović

Skulpture sv. Blaža i sv. Jeronima potječu iz napuštenog zaseoka Sv. Blaž koji se kao posjed creske općine spominje od početka 16. stoljeća. Kapelu *San Biagio della Mandria* uzdržavala je istoimena bratovština. Koristila se do sredine 20. stoljeća, a do tada su i skulpture krasile oltar. Istaknuta središnja, frontalno postavljena sjedeća figura sv. Blaža sugerira postojanje još jedne bočne, desne figure pa je vjerojatno da su skulpture bile dio veće oltarne kompozicije, triptiha ili poliptiha. Pripadaju skupini kasnogotičkih drvenih skulptura

muškog sveca na prijestolju koja je osobito brojna na sjevernom Jadranu. Takve su skulpture prikazivale svece zaštitnike, gradske patrone ili titulare crkava, a bile su postavljene kao središnji motiv oltarnog retabla, posebno u kapelama pod civilnim patronatom patricijskih obitelji ili bratovština. Izraženoj potražnji za takvim prikazima tijekom 15. stoljeća pa sve do sredine 16. stoljeća odgovarale su i istaknute umjetničke radionice i lokalni majstori, ponavljajući zadane premise prikaza, no varirajući u kvaliteti izvedbe.

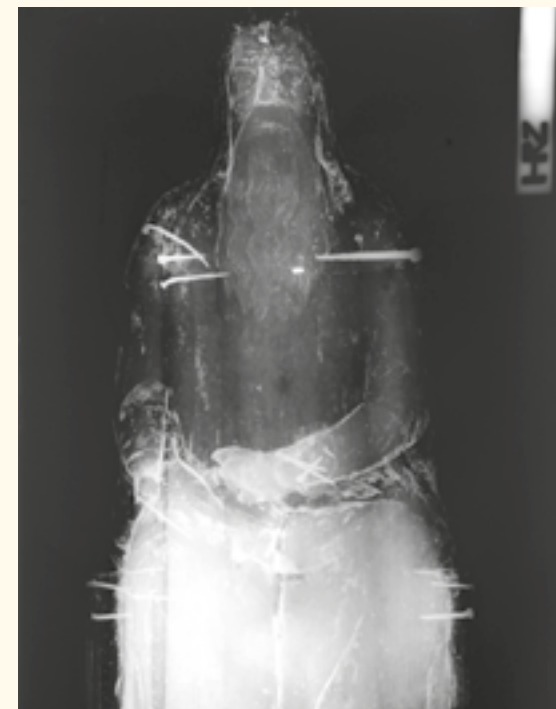
t. s. p.

KONZERVATORSKO-RESTAURATORSKI RADOVI

Skulpture sv. Blaža i sv. Jeronima dio su inventara Creskog muzeja, no zbog izrazito lošeg stanja nisu bile izložene. Konzervatorsko-restauratorski radovi spriječili su propadanje i dali uvid u njihovu povijesnu i umjetničku vrijednost. Istraživačkim radovima pronađena su četiri preslika i izvorni, slikarski vrlo kvalitetan oslik od kojega se sačuvalo samo 15 % pa ga nije bilo moguće rekonstruirati. Posebno je važno otkriće izvornog oslika biskupskog sjedala. Preslici su uklonjeni, ali je iz estetskih razloga na inkarnatima lica prezentiran predzadnji sloj. Odabrana je metoda minimalnih konzervatorsko-restauratorskih postupaka koji su skulpture učvrstili i omogućili muzejsku prezentaciju. Sami radovi obuhvaćali su konsolidaciju i stolarsku sanaciju nosioca, uklanjanje preslika, rekonstrukciju dijela oštećenja nosioca toniranim kitom, zaštitno lakiranje i izradu postamenata.

n. k.

- Slika 1. Skulptura sv. Blaža, zatečeno stanje, total (fototeka HRZ-a, snimila N. Krstulović, 2008.)
- Slika 2. Skulptura sv. Jeronima, zatečeno stanje, total (fototeka HRZ-a, snimila N. Krstulović, 2008.)
- Slika 3. Skulptura sv. Blaža, RTG snimka, total (fototeka HRZ-a, snimio M. Braun, 2009.)
- Slika 4. Skulptura sv. Jeronima, RTG snimka, total (fototeka HRZ-a, snimio M. Braun, 2009.)
- Slika 5. Skulptura sv. Blaža, nakon izvedenih radova, total (fototeka HRZ-a, snimila N. Krstulović, 2011.)
- Slika 6. Skulptura sv. Jeronima, nakon izvedenih radova, total (fototeka HRZ-a, snimila N. Krstulović, 2011.)

Rijeka, Srpska pravoslavna crkva sv. Nikole

Rijeka, Srpska pravoslavna crkva sv. Nikole
Bogorodica u ružičnjaku, nepoznati slikar, 1450. - 1500., tempera na drvu, pozlata, 60,5 x 45 x 2,3 cm
Investitor: Ministarstvo kulture RH, 2012., voditelj radova: Goran Bulić

U otvorenom pejzažu s hridima i zelenim brdima, Gospa sjedi na tlu na dvostrukom bijelom jastuku držeći na krilu dijete Isusa kojega doji. Odjeveni su u tradicionalnu bizantsku odjeću: Gospa u plavi hiton i crveni maforion koji je prebačen preko glave i pod kojim se nazire plava „grčka kapa“. Plavokosi kovrčavi Isus ima plavi hiton i crveni himation koji se, prošaran hrisografijama, omotava oko donjeg dijela tijela, ali otkriva bosc noge. Dječak rukama privlači majušnu majčinu dojku. Iza likova, o tanku je crvenu vrpču, ukrašenu girlandama, visoko obješena uska zlatna zavjesa koja simbolizira zastor jeruzalemskog hrama, a ističe Marijinu ulogu u Inkarnaciji. Tkanina je ukrašena bogato iscrtanom dekoracijom renesansnih cvje-

tova i ploda šipka. U gornjem dijelu kompozicije, iznad pejzaža, zlatna pozadina potpuno je ispunjena ukucanim i ugraviranim biljnim ukrasom. Girlanda je sastavljena od buketa plodova i lišća. Slika je neobična kombinacija utjecaja bizantskog slikarstva i zapadne teme Bogorodice ponizne (*Madonna del Umiltà*) koja ne sjedi na prijestolju, nego na tlu. Ova omiljena tema talijanskih slikara razvija se od 14. stoljeća, a ovdje nosi odlike slikarstva padovanskog kruga 15. stoljeća. Slika nije do sada objavljena. z. d. s.

KONZERVATORSKO-RESTAURATORSKI RADOVI

Drveni nosilac zatečen je rasušen i oslabljen cvrtočinom, napukao po sredini slike. Na slikanom sloju su tijekom prethodnih intervencija prečišćeni zlatom slikani potezi. Slikani sloj djelomično je prekriven slojem voska. Lak je zbog oksidacije potamnio i prekriven je gustim slojem površinske nečistoće. Obavljeno je podljepljivanje i konsolidacija nestabilnih i osjetljivih dijelova. Uklonjene su površinske nečistoće, lak, vosak i preslici. Stolarskom sanacijom nosioca spojeni su razdvojeni dijelovi te je izrađen potporni sustav. Izvedena je rekonstrukcija nedostajućih dijelova preparacije, slikanog sloja i pozlate. Na novom ukrasnom okviru unutarnji su rubovi prilagođeni deformacijama drvenog nosioca. g. b.

Slika 1. Ikona Bogorodica u ružičnjaku, zatečeno stanje (snimio Goran Bulić, 2012.)

Slika 2. Ikona Bogorodica u ružičnjaku, nakon izvedenih radova (snimio Goran Bulić, 2012.)

Rijeka, Srpska pravoslavna crkva sv. Nikole

Rijeka, Srpska pravoslavna crkva sv. Nikole
Oplakivanje Krista – polaganje u grob, nepoznati slikar, 16. st. (?), ulje/tempera na drvu, pozlata, 64,5 x 84 x 2 cm
Investitor: Ministarstvo kulture RH, 2012., voditelj radova: Goran Bulić

Ikona na zlatnoj pozadini s naznakom pejzaža u donjem lijevom kutu prikazuje polaganje Krista u grob, koji je jasno naznačen otvorenim sarkofagom. Njegovo mrtvo tijelo pridržavaju Marija s desne i učenik Ivan s lijeve strane. Isusovo tijelo već je u grobu, oslonjeno na rub sarkofaga, pokriveno razmotanom bijelom tkaninom. Marija je poluokrenuta prema Isusu kojem je priklonila glavu obgrlivši ga oko bokova i vrata. Odjevena je u tradicionalni hiton i crveni maforion s dugačkim bijelim velom koji se u bogatim naborima spušta niz ramena. Sasvim mladi i golobradi sv. Ivan drži Isusa lijevom rukom, dok se desnicom podbočio u tradicionalnoj gesti bola. Odjeven je u tamni hiton i raskošni zeleni himation podstavljen žarko crvenom tkaninom i izvezen zlatnim ukrasom. Na

zlatnoj je pozadini iza prikaza prožetog velikom boli koja se očitava u gestama, izrazu lica i suzama, naslikan smeđi križ s latinskim titulusom o koji je obješeno oruđe Muke. Oko glava likova ukucane su i zlatarskim alatima ugravirane raskošne aureole. Inkarnat Isusova tijela znatno je svjetliji od Marijina i Ivanova, ističući njegovu mrtvu put. Ova jedinstvena ikona tradicionalnim jezikom prikazuje shemu renesansne *Pietà* prema predlošcima iste teme venecijanskog slikara *quattrocenta* Giovannijsa Bellinija. Slika dosad nije objavljena. z. d. s.

KONZERVATORSKO-RESTAURATORSKI RADOVI

Drveni je nosilac konkavno deformiran te oslabljen zbog dugotrajne izloženosti neadekvatnim mikroklimatskim uvjetima, kao i djelovanju ksilofagnih insekata. Smanjena je čitljivost slike zbog sloja površinske nečistoće koji je prekrivao bojeni sloj, dok je lak zbog oksidacije znatno potamnio. Pregledom pod kosim svjetlom uočena su brojna oštećenja slikanog sloja koji se odvojio i odigao od sloja preparacije. Laboratorijskim analizama potvrđeno je korištenje karakterističnih pigmenta za razdoblje 16. stoljeća u koje je ikona datirana. Uklonjene su površinske nečistoće, lak i preslici. Izvedena stolarska sanacija nosioca uključivala je reintegraciju nedostajućih dijelova i izradu potpornog sustava poledine. Provedena je rekonstrukcija nedostajućih dijelova preparacije, slikanog sloja i pozlate te lakiranje. g. b.

Slika 1. Ikona Oplakivanje Krista – polaganje u grob, zatečeno stanje (snimio Goran Bulić, 2012.)

Slika 2. Ikona Oplakivanje Krista – polaganje u grob, nakon izvedenih radova (snimio Goran Bulić, 2012.)

Rijeka, Kapucinski samostan

Rijeka, Kapucinski samostan

Mistična večera Svete obitelji, nepoznati slikar, 1650., ulje na platnu, 55,5 x 136 cm

Investitor: Kapucinski samostan u Rijeci, 2010., Ministarstvo kulture RH, 2012. - 2013., voditelj radova: Goran Bulić

Slika nazvana *Mistična večera Svete obitelji*, datirana u 1650. godinu, vjerni je prijenos u umanjeni i modificirani format mnogo veće slike fra Serafina Schöna iz refektorija franjevačkog samostana na Trsatu. Postoji mogućnost da je ova slika, izvorno datirana u 1650. godinu, također djelo tog slikara za kojega se pretpostavlja da je umro 1642. godine. Kao simbol euharistije, u jedinstvenom prostoru istovremeno se odigravaju tri prizora kao anticipacija Kristove muke i žrtve. Središnjem

prizoru blagovanja Svete obitelji slijeva je postavljen prikaz stola sa simbolima Kristove Muke koje okružuju anđeli, dok je zdesna scena pečenja ribe. Radnja je smještena u autentične ambijente blagovaonice, radionice i kuhinje 17. stoljeća s detaljnim prikazima inventara, posuda i alata. Slika je nekad pripadala franjevačkom samostanu na Trsatu, o čemu svjedoči pečat na pozadini, prekriven okvirom. d. s.

KONZERVATORSKO-RESTAURATORSKI RADovi

Konzervatorsko-restauratorski radovi na slici izvedeni su u dvije faze. U prvoj je fazi izvedeno uklanjanje površinske nečistoće s lica slike te podljepljivanje i retuš oštećenja na ukrasnom okviru, što je bila priprema slike za izložbu „Od bitija kapucinskoga fragmenti“ u PPMHP-u u Rijeci (15. 10. - 25. 12. 2010.). Nakon izložbe na slici je izveden cjelokupni konzervatorsko-restauratorski postupak, kojem su prethodili istraživački radovi: najvažnije otkriće je pečat s likom Majke Božje Trsatske koji je pronađen na poledini. Prema rezultatima istraživanja i proba čišćenja, uklonjeni su oksidirani lak i preslici, a neadekvatni podokvir zamijenjen je novim. Nedostajući dijelovi nosioca su reintegrirani i ojačani s poledine. Rekonstrukcija oštećenih i nedostajućih dijelova slikanog sloja izvedena je kombinacijom pokrivnih i lazurnih boja, a slika je lakirana zračnim kistom. g. b.

Izložba

„Od bitija kapucinskoga fragmenti“ PPMHP u Rijeci, 15. 10. - 25. 12. 2010.

Slika 1. *Mistična večera Svete obitelji*, zatečeno stanje (snimio Goran Bulić, 2010.)

Slika 2. *Mistična večera Svete obitelji*, nakon izvedenih radova (snimio Goran Bulić, 2013.)

Rijeka, Srpska pravoslavna crkva sv. Nikole

Rijeka, Srpska pravoslavna crkva sv. Nikole

Bogorodica s Kristom, Nikola Zafuri (?), oko 1500., ulje/tempera na platnu, pozlata, 55,5 x 46 x 3 cm

Investitor: Ministarstvo kulture RH, 2014., voditelj radova: Goran Bulić

Ikona je zatečena uokvirena pozlaćenim izrezbarenim rokoko okvirom bogate profilacije u koji je naknadno umetnuta, dok su joj rubovi od 17. stoljeća bili obloženi srebrnom metalnom trakom ukrašenom ugraviranom onodobnom ornamentikom. Prikazuje Bogorodicu s Djetetom u shemi *Madre della Consolazione*, omiljene zapadne inačice tradicionalne bizantske Hodigitrije. Bogorodica je prikazana do pojasa, okrenuta udesno, glave lagano naklonjene Djetetu na desnoj ruci, dok ga lijevom rukom pridržava. Odjevena je u tamnoplavi hiton preko kojega je prebačen crveni maforion zlatne bordure izvezene pseudokufskim slovima. Bogorodičinu glavu obavija bijeli prozirni veo. Kovrčavi zlatokosi Isus odjeven je u tamnomodru, gotovo crnu tuniku kratkih rukava pod kojom

je bijela košulja, koja je podignuta i otkriva podlakticu. Blagoslivlja na „zapadni način“ s podignuta tri prsta. Tijelo mu obavija narančasto-crveni himation ukrašen *lumeggiatura* koji pokriva lijevu ruku u kojoj Isus drži razmotani svitak, dok u donjem dijelu izviruju bosa stopala. Pozadina je zlatna i u nju su ukucane aureole ispunjene sitnim cvjetićima i viticama. Slika dosad nije objavljena. z. d. s.

KONZERVATORSKO-RESTAURATORSKI RADovi

Nosilac je platno, deformirano i oštećeno, zalijepljeno prilikom restauracije u 19. st. na napuklu dasku (70 % je odlijepljeno). Format slike je pravilno skraćen na gornjem dijelu, a na dasci nema tragova piljenja. Deformacija i skupljanje daske glavni su uzroci mehaničkih oštećenja preparacije i bojenog sloja. Vidljiva su i oštećenja nastala od čavlića kojima su učvršćeni rubovi platna. Lak je oksidiran, u donjem lijevom kutu vidljiv je retuš koji prelazi preko originala. Ukrasni okvir je drven, rezbaren, pozlaćen, oštećen i potpuno preslikan. Temeljem rezultata istraživanja izvedeno je uklanjanje naknadno nanesenih materijala. Konsolidirani su nestabilni dijelovi, a ikona je uklonjena s drvene podloge. Nakon reintegracije nedostajućih dijelova nosioca, slika je podložena novim platnom i montirana na drveni podokvir. Prilikom podlaganja nosioca novim platnom nije izgubljen karakter slike na drvu. Rekonstruirani su nedostajući dijelovi preparacije, slikanog sloja i pozlate te je izvedeno lakiranje. g. b.

Slika 1. Ikona *Bogorodica s Kristom*, zatečeno stanje (snimio Goran Bulić, 2014.)

Slika 2. Ikona *Bogorodica s Kristom*, nakon izvedenih radova (snimio Goran Bulić, 2014.)

Rijeka, Srpska pravoslavna crkva sv. Nikole

Rijeka, Srpska pravoslavna crkva sv. Nikole
Ikona Bogorodice s Djetetom „Madre della Passione”, nepoznati slikar, 17. st., ulje/tempera na drvu, pozlata, srebro 98 x 72,6 x 3,5 cm
Investitor: Ministarstvo kulture RH, 2015., voditelj radova: Goran Bulić

Ikona prikazuje Bogorodicu s Djetetom u ikonografskoj shemi *Madre della Passione*, odnosno bolne, kako je ovdje identificirana grčki natpis uz Gospin lik. Bogorodicu s Isusom u naručju u gornjim kutovima ikone flankiraju anđeli sa simbolima Muke. Ovaj se ikonografski tip često povezuje s imenom kretskeg slikara druge polovice 15. stoljeća Andree Ritz(os)a. Riječka je ikona mlađa izvedenica, nastala vjerojatno u 17. stoljeću. Na pozlaćenoj pozadini prikazuje dopojasni lik Bogorodice koja na svojoj desnoj ruci drži Dijete. Sjedeći na majčinoj ruci, Isus se okreće prema arkandelu u gornjem lijevom kutu koji drži križ, i grčevito se, objema rukama, hvata za majčinu desnu ruku. Zbog trzaja, s njegova je lijevog stopala ispala sandala. Prekrižene bose noge kao naznaka tjelesnosti simboliziraju ranjivost Krista i Muku koja mu predstoji. Arkandelima su

Slika 1. Ikona Bogorodice s Djetetom „Madre della Passione”, zatečeno stanje (snimio Goran Bulić, 2015.)

Slika 2. Ikona Bogorodice s Djetetom „Madre della Passione”, nakon izvedenih radova (snimio Goran Bulić, 2015.)

ruke pokriven u bizantskom načinu adoracije. Bogorodica je odjevena u plavu haljinu ukrašenu tankim zlatnim obrubom, dok joj glavu pokriva grčka kapa plave boje pod crvenim mafionom. Isus je odjeven u svečani bijelo-sivi hiton posut sitnim cvjetićima i listićima te opasan narančastim pojasom. Preko njegova desnog ramena prebačen je hrisografijama ispunjen himation. Uz Isusa je postavljen grčki natpis koji ističe Muku i spasenje. Kao izraz posebnog štovanja, Bogorodičine su šake prekrivene srebrnim limom. Slika dosad nije objavljena. z. d. s.

KONZERVATORSKO-RESTAURATORSKI RADovi

Razdvojeni spojevi nosioca glavni su uzrok oštećenja preparacije i slikanog sloja. Lak je debelo nanesen, oksidiran i prekriven gustim slojem površinske nečistoće. Na Bogorodičinih rukama čavlima su pričvršćene srebrne aplikacije. Na ikoni je izveden cjelokupan konzervatorsko-restauratorski zahvat: prema rezultatima istraživanja izvedeno je uklanjanje površinskih nečistoća i naknadno nanosenih materijala. Izrađen je potporni sustav nosioca. Rekonstruirani su nedostajući dijelovi nosioca, preparacije, bojenog sloja i pozlate. Srebrne aplikacije su demontirane, očišćene i ponovno montirane na ikonu. g. b.

Rab, Župni ured Rab

Rab, Župni ured Rab
Bogorodica s Djetetom, sv. Šimunom bogoprincem i sv. Ivanom evanđelistom, Matteo Ponzone (Pončun), kraj prve ili druga četvrtina 17. st., ulje na platnu, 315 x 153 cm / Investitor: Ministarstvo kulture RH, 2012. – 2016., voditelj radova: Goran Bulić

Oltarna pala izduženog pravokutnog formata pravilno je podijeljena u dvije zone. Gornju, nebesku, ispunjavaju anđeli i oblaci oko središnjeg lika Bogorodice koja sjedi. Ona se saginje i zdesna pruža razigranog Krista sv. Šimunu, prikazanom u donjem dijelu kompozicije. Svetac je odjeven u bogato izvezene halje židovskog visokog svećenika. Prikazan je s leđa, uzdignutih i raširenih ruku, držeći rubac kojim će primiti Dijete. Lijevo je prikazan sjedeći lik sv. Ivana koji ekstatično, raširenih očiju promatra prizor dok perom piše evanđelje. Sliku je Artur Schneider dokumentirao u bočnoj apsidi rapske katedrale, no izvorno vjerojatno potječe iz napuštenog franjevačkog samostana sv. Ivana evanđelista. Kruno Prijatelj (1978.: 126) prvi je prepoznao palu kao rad slikara Mattea Ponzonea.

Slika 1. Bogorodica s Djetetom, sv. Šimunom bogoprincem i sv. Ivanom evanđelistom, zatečeno stanje (snimio Goran Bulić, 2012.)

Slika 2. Bogorodica s Djetetom, sv. Šimunom bogoprincem i sv. Ivanom evanđelistom, retuš oštećenja (snimio Ljubo Gamulin, 2016.)

Zbog veza s Dalmacijom dugo se pretpostavljalo Ponzoneovo dalmatinsko porijeklo, zbog čega je i nazvan Pončun, kako ga spominje Jerolim Kavanjin. Međutim, taj je venecijanski slikar, nastavljajući tradiciju slikarstva Palme mladeg i učitelja Sante Perande, bio tek privremeno nastanjen u Splitu tridesetih godina 17. stoljeća, dok mu je brat Sforza bio splitski nadbiskup. Tada je, ali još i prije, rapska slika mogla nastati po narudžbi Sforzina prethodnika, nadbiskupa Markantuna de Dominisa, porijeklom s Raba, za kojega je Ponzone također radio, pa i za crkve duž istočne obale Jadrana nastaju brojna djela, mahom oltarne pale. i. b.

KONZERVATORSKO-RESTAURATORSKI RADovi

Slika je zatečena u neuređenom dijelu župnog dvora u Rabu, u neadekvatnim mikroklimatskim uvjetima i u lošem stanju. S brojnim perforacijama i nagorenjima, vjerojatno od svijeća, porozna i deformirana nosioca, bila je prekrivena slojem nečistoće i s tragovima djelovanja vlage. Istraživačkim radovima analizirano je stanje umjetnine te su odabrane odgovarajuće metode i materijali korišteni u izvodnju cjelovitog konzervatorsko-restauratorskog zahvata. U tijeku je izvedba završnog retuša oštećenja slikanog sloja. Kad se radovi dovrše u ožujku 2017. godine, slika će biti izložena u stalnom postavu novouređenog muzeja u crkvi sv. Justine u Rabu. g. b.

Kampor, Crkva sv. Bernardina, samostan sv. Eufemije

Kampor, crkva sv. Bernardina, samostan sv. Eufemije
 Poliptih sv. Bernardina, Antonio i Bartolomeo Vivarini, Franciscus Morozenus, 1458., tempera na drvu, pozlata, 251 x 299,5 x 22 cm
 Investitor: Ministarstvo kulture RH, 2012. -, voditeljica radova: Ana Rušin Bulić

Poliptih je sastavljen od deset oslikanih polja umetnutih unutar rezbarenog pozlaćenog okvira. Vodoravno je podijeljen u dva reda. U središnjem donjem polju naslikan je sv. Bernardin kao mršavi starac ispijena i naborana lica i bez kose, odjeven u sivi habit. Raširivši ruke, u desnoj drži disk s natpisom IHS, u lijevoj knjigu. Lijevo od njega je sv. Franjo Asiški, do kojega je sv. Petar. U tamnozelenoj je halji, zaogrnut narančastim plaštom, sijed i bradat, a u rukama drži knjigu i ključeve. Desno od sv. Bernardina je sv. Kristofor, zaštitnik Raba. Zakoračivši u rijeku, na lijevom ramenu nosi malo Dijete. Prostor u kojem stoji je niski kameni pejzaž. Do sv. Kristofora, na krajnje desnom polju nalazi se sv. Ante Padovanski u sivom habitu s ljljanom i knjigom u rukama. U sredini gornjeg reda naslikana je Bogorodica koja drži Dijete na lijevoj ruci, uz koju je sv. Ivan Krstitelj u kostrijeti i sivom plaštu, uprijevi prstom u natpis na svitku „Ecce agnus Dei“. Zakrenuvši glavu udesno, kao da komunicira sa sv. Jerolimom koji stoji

do njega u krajnjem polju, u crvenoj kardinalskoj odori, duge sijede kose i brade, s modelom crkve u desnoj i knjigom u lijevoj ruci. Desno od Bogorodice stoji mlada sv. Eufemija s knjigom i palminom grančicom, dok je na rubu prikazan sv. Ljudevit u skupocjenoj svilenjoj biskupskoj odori, s mitrom na glavi, biskupskim štapom i knjigom u rukama. Svi likovi imaju plošne puncirane aureole. Unatoč neutralnoj zlatnoj pozadini, zanimljiv je pokušaj postizanja dubine prostora u donjem redu, impostacijom likova te bojama i oblikovanjem podloga.

Poliptih je, kao i cjelovita gradnja samostanskog kompleksa i crkve sv. Bernardina donacija uglednog rapskog plemića Petra de Zara. Za glavni oltar nove crkve pred kojim se nalazila netom dovršena grobnica, u Veneciji je odabrao rad braće Vivarini, Antonija i Bartolomea, koji su se u to vrijeme uz obitelj Bellini ubrajali u sam vrh umjetničke ponude. Uz rapski poliptih sačuvana su još samo tri na kojima je zabilježeno da su ih braća zajedno radila. g. s. m.

Slika 1. Poliptih sv. Bernardina (Arhiva Galerije Klovičevi dvori)

Slika 2. Poliptih sv. Bernardina, Bogorodica s Djetetom, zatečeno stanje (snimio Mario Braun, 2012.)

Slika 3. Poliptih sv. Bernardina, Bogorodica s Djetetom, zatečeno stanje - UV snimka (snimio Mario Braun, 2012.)

Izložbe

„Tizian, Tintoretto, Veronese - veliki majstori renesanse“, Galerija Klovičevi dvori, Zagreb, 2012.

„I Vivarini - Lo splendore della pittura tra Gotico e Rinascimento“, Palazzo Sarcinelli, Conegliano, 2016.

„Milost susreta. Umjetnička baština Franjevačke provincije sv. Jerolima“, Galerija Klovičevi dvori, Zagreb, 2010./2011.

Literatura

Brusić, Vladislav, *Otok Rab, Franjevački samostan sv. Eufemije u Kamporu*, Zagreb, 1926., str. 174, 181

Karaman, Ljubo, *Umjetnost u Dalmaciji XV i XVI stoljeće*, Zagreb, 1933., str. 177

Brusić, Vladislav, *Franjevački samostan sv. Eufemije na Rabu, Hrvatska straža 7-8 (175)*, Zagreb, 1936., str. 5-7

Pallucchini, Rodolfo, *I Vivarini*, Venezia, 1962., 110, cat. 100

Petricioli, Ivo, *Umjetnička obrada drveta u Zadru u doba gotike*, Zagreb, 1972., str. 72-73

Domijan, Miljenko, *Rab grad umjetnosti*, Zagreb, 2001., str. 216-218

Tomić, Radoslav, *Umjetnost od 16. do 19. stoljeća*, u: *Milost susreta. Umjetnička baština Franjevačke provincije sv. Jerolima* (ur. Igor Fisković), Zagreb, 2011., str. 163-164

Sobota Matejčić, Gordana, Antonio i Bartolomeo Vivarini, u: *Tizian, Tintoretto, Veronese, Veliki majstori renesanse* (ur. Radoslav Tomić), Zagreb, 2011., str. 67-70

KONZERVATORSKO-RESTAURATORSKI RADOVI

Na umjetnini su kroz prošlost izvedena dva opsežna konzervatorsko-restauratorska zahvata. Tijekom radova u Restauratorskom zavodu Carske galerije slika u Bečkom Kunsthistorisches museumu 1900.-1902. godine, iznova su pozlaćene sve pozadine slikanih tabli. Na ukrasnom okviru izmijenjena je potporna konstrukcija, a zadržane su dekoracije koje su konzervirane i pozlaćene. Restauracija je ponovljena 1986./1987. godine u splitskom Regionalnom zavodu za zaštitu spomenika kulture. Tada je poliptih očišćen, konsolidiran te retuširan. Nakon toga se na površinu umjetnine taložila atmosferska nečistoća, lak je oksidirao, retuši su potamnili, a ponegdje je čak popustilo vezi-vo pa su se slikani slojevi odvojili od podloge. Na umjetnini je zato izveden potpun restauratorski zahvat koji još traje na ukrasnom okviru. Uklonjeni su sekundarni slojevi, a na tablama su izvedeni i sitniji stolarski zahvati. Konsolidirani su dijelovi slikanih slojeva odvojeni od podloge i izveden je retuš. U cijelosti je zadržana pozlata izvedena u Beču 1900. godine. a. r. b.

Kampor, Crkva sv. Bernardina, samostan sv. Eufemije

Slika 4. Poliptih sv. Bernardina, Bogorodica s Djetetom, zatečeno stanje - IC snimka (snimio Mario Braun, 2012.)
Slika 5. Poliptih sv. Bernardina, Bogorodica s Djetetom, tijekom čišćenja (snimio Ljubo Gamulin, 2015.)
Slika 6. Poliptih sv. Bernardina, Bogorodica s Djetetom, zatečeno stanje - RTG snimka (snimio Mario Braun, 2012.)

Kampor, Crkva sv. Bernardina, samostan sv. Eufemije

Slika 7. Poliptih sv. Bernardina, poledina slike sv. Bernardina prije stolarske sanacije (snimio Mario Braun, 2012.)

Slika 8. Poliptih sv. Bernardina, Bogorodica s Djetetom, poledina slike sv. Bernardina nakon stolarske sanacije, detalj (snimio Ljubo Gamulin, 2016.)

Slika 9. Poliptih sv. Bernardina, natpis na ukrasnom okviru: ANTONI BARTHOLOME(U)S MURANO FRES PIXERUNT 1458. (snimio Ljubo Gamulin, 2015.)

Slika 10. Poliptih sv. Bernardina, Bogorodica s Djetetom, nakon izvedenih radova (snimio Ljubo Gamulin, 2016.)

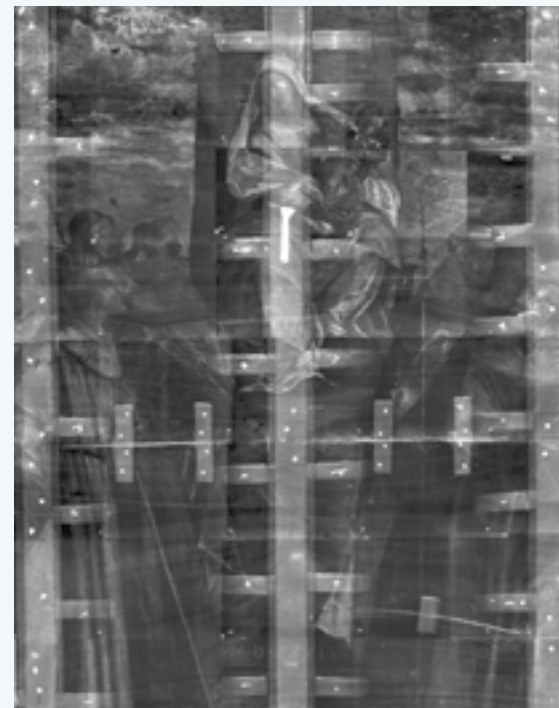

Krk, crkva sv. Franje Asiškog
Sacra conversazione, Bernardino Licinio, 1531., tempera na drvu, 280 x 190 x 1,8 cm
Investitor: Ministarstvo kulture RH, Primorsko-goranska županija, 2008. -, voditeljica radova: Ana Rušin Bulić

Sliku je vlastitim sredstvima za glavni oltar franjevačke crkve kupio fra Petar Krašović. Pred crveno-zlatnim svilenim počasnim ruhom na povišenom prijestolju sjedi Bogorodica s Djetetom u rukama. Ruho pridržavaju dva mala lebdeća anđela. Lijevo i desno uz prijestolje stoje sveti i svete, njih deset, podijeljeni u dvije jednake skupine. Bogorodica se nagnula lijevoj skupini, uzvrativši pogled sv. Franji Asiškom, a Dijete desnoj skupini: nemirno, uprijeviši se nožicama o majčin dlan, blagoslivlje desnom podignutom ručicom. Iza svetog Franje gusto poredani stoje, nižući se rame uz rame jedan iza drugog: sv. Bonaventura, dva franjevca i sv. Klara. Simetrično, u prvom planu desne skupine paralelno sa sv. Franjom stoji sv. Ante Padovanski. Iza njege su sv. Ljudevit, dva franjevca i gotovo sasvim skrivena sv. Agneza. Vidi joj se tek mlado lice. Sv. Franjo, Ante Padovanski i Bogorodica tvore potku piramidalne kompozicije u koju su utkani i Bonaventura i Ljudevit.

Svi muški likovi odjeveni su u sive franjevačke habite i imaju tonzure. Bonaventura i Ljudevit zaogrnuti su crveno-zlatnim svilenim plaštom i u rukama drže pastorale. Klara i Agneza nose veo (Klara crni, Agneza bijeli). Stoje na kvadratnim pločama tamnoružičaste i crne boje. Skraćene u perspektivi, sugeriraju dubinu prostora. Uz stopala sv. Bonaventure naslikan je crveni kardinalski šešir, a uz sv. Ljudevita zlatna kruna. Plavičasto nebo iznad njihovih glava gusto je popunjeno bijelim oblacima koji se nižu vodoravno. Na oblacima lebdi i počiva cijelo mnoštvo krilatih anđeoskih glavic. Četiri franjevačka lika bez atributa imaju portretna obilježja.

Unutar Licinijeva opusa krčka je slika jedna od ukupno triju sačuvanih oltarnih pala velikog formata naslikanih na drvu. Prva je nastala 1530. za crkvu San Vito u Ferrari, a druga je 1535. naslikana također za franjevce konventualce, za crkvu Santa Maria Gloriosa dei Frari u Veneciji. *g. s. m.*

Literatura

Sabljar, Mijat, Putna bilježnica 1, Krk, oko 1852., str. 34
Kukuljević Sakcinski, Ivan, Slovník umjetnikah jugoslavenskih, svezak V, Zagreb, 1860., str. 397
Neumann, Wilhelm Anton, u: *Mittheilungen der K.K. Central-Commission*, XVI. Jahrgang, Wien, 1890., str. 90
Righetti, Johann, Bildende Kunst in Istrien, Plastik und Malerei, u: *Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild, Aus Künstenland, Görz, Gradisca, Triest und Istrien*, K. K. Hof- und staatsdruckerei, Wien, 1891., str. 280
Neumann, Wilhelm Anton, u: *Mittheilungen der K.K. Central-Commission*, XXVI. Jahrgang, Wien, 1900., str. 195

Westphal, Dorothea, Malo poznata slikarska djela XIV do XVIII stoljeća u Dalmaciji, *Rad JAZU*, knjiga 258, Zagreb, 1937., str. 34
Vertova, Luisa, Bernardino Licinio, Estrato da: *I Pittori Bergamaschi, dall' XII da XIX secolo, Il Cinquecento I*, Bergamo, 1975., katalog 50, str. 420
Weston Lewis, Aidan, Bernardino Licinio, Scheda 17, *Disegno, giudizio e bella maniera, Studi sul disegno italiano in onore di Catherine Monbeig Goguel*, Milano, 2005., str. 48
Sobota Matejčić, Gordana, Bernardino Licinio, u: *Tizian, Tintoretto, Veronese, Veliki majstori renesanse* (ur. Radoslav Tomić), Zagreb, 2011., str. 170-173

KONZERVATORSKO-RESTAURATORSKI RADovi

Slika je bila u vrlo lošem stanju, a njezine dimenzije, težina, smještaj na visini i nedostupnost poledine dodatno su otežavali situaciju pa su pomicanje i demontaža bili vrlo rizični. Stoga je *in situ* izvedena računalna radiografija koja je osigurala procjenu stanja drvenog nosioca prije demontaže. Taj pionirski pothvat realiziran je u suradnji s inženjerom medicinske radiologije, Franom Mihanovićem. Na snimkama je vidljivo da nedostaju dijelovi potpornog sustava te da su oslabjeli spojevi drvenog nosioca, no nije bilo većih tragova djelovanja ksilofagnih insekata. Postali su vidljivi i preslikani dijelovi originala te natpis o restauraciji u donjem dijelu slike. Nakon transporta u radionicu i dezinfekcije, na slici je izvedena stolarska sanacija drvenog nosioca i potpornog sustava. Čišćenje je bilo zahtjevno zbog velikog broja prijašnjih intervencija. Nakon krediranja izveden je retuš gvašem te nanesen lak. Slika je u fazi završnog retuširanja. *a. r. b.*

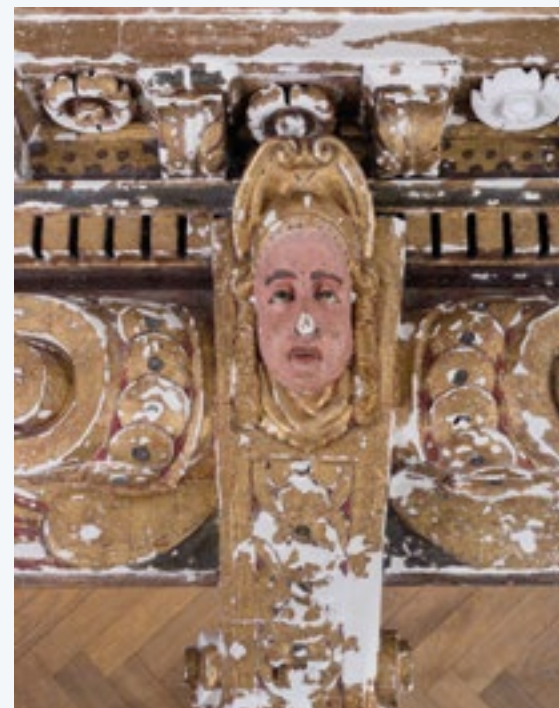
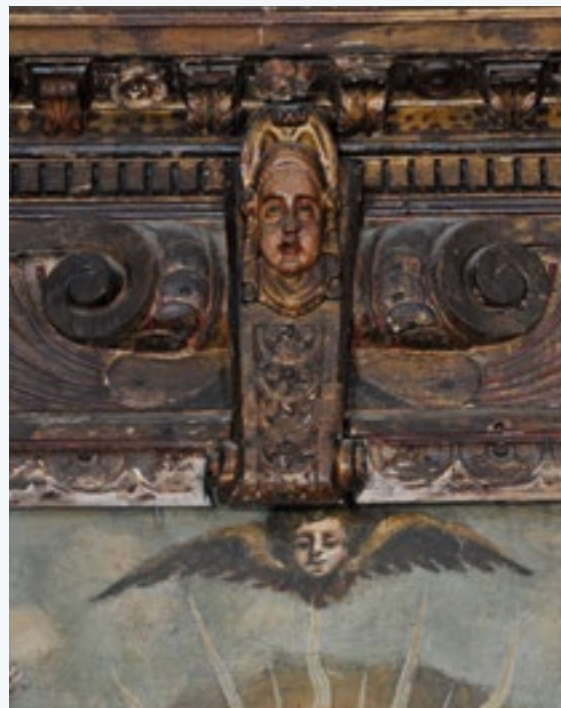
Slika 1. „Sacra conversazione“, *in situ*, prije konzervatorsko-restauratorskih radova (snimio Mario Braun, 2007.)
Slika 2. „Sacra conversazione“, *in situ*, prije konzervatorsko-restauratorskih radova - UV snimka (snimio Mario Braun, 2007.)
Slika 3. „Sacra conversazione“, *in situ*, prije konzervatorsko-restauratorskih radova - RTG snimka (snimio Frane Mihanović, 2008.)
Slika 4. „Sacra conversazione“, poledina, prije konzervatorsko-restauratorskih radova (snimio Mario Braun, 2010.)

Slika 5. „Sacra conversazione“, detalj poledine, nakon konzervatorско-restauratorskih radova (snimio Mario Braun, 2011.)
Slika 6. „Sacra conversazione“, proba čišćenja (snimio Jovan Kliska, 2013.)
Slika 7. „Sacra conversazione“, nakon krediranja oštećenja (snimio Ljubo Gamulin, 2016.)
Slika 8. „Sacra conversazione“, nakon krediranja oštećenja, detalj (snimio Ljubo Gamulin, 2016.)

Vrbnik, Krk, Župna crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije

Vrbnik, Krk, Župna crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije / glavni oltar Uznesenja Blažene Djevice Marije, nepoznata venecijanska radionica, kraj 16. i 17. st., drvo, rezbareno, polikromirano, pozlaćeno; ulje na platnu, 775 x 719 x 100 cm / Investitor: Župa Uznesenja BDM Vrbnik, Biskupija Krk, Ministarstvo kulture RH, 2012. - 2016., voditeljica radova: Nevena Krstulović

Dva vitka stupa s minuciozno izrezbarenim uskim kanelirima i kompozitnim kapitelima uokviruju palu vertikalnog pravokutnog formata koja prikazuje temu Uznesenja. Nad kapitelima se nastavlja plitko nadgrađe s trokutastim zabatom. Na bočnim stranama zabata počiva poluležeći mladenački anđeo, a na samom vrhu stoji kip uskrslog Krista. Bočno uz stupove razvijaju se uska volutna krila u kojima je postavljen niz svetačkih likova. Usred gustih, sivih oblaka Bogorodica stoji na polumjesecu, okružena zrakama svjetlosti. Četiri lebdeća anđela polako je uzdižu, a peti ispod polumjeseca razvija traku s natpisom QUAE EST ISTA QUAE PROGEDITUR QUASI AURORA DE CANTICIS CANTICORUM. Prizor s tla uzemireno promatraju krupni pokrenuti stojeći likovi sv. An-

drije, sv. Antuna pustinjaka, sv. Jeronima i sv. Ivana Krstitelja. Visoka kvaliteta i specifičnost rezbarije ukazuju na to da je oltar najvjerojatnije nastao u Veneciji. *g. s. m.*

KONZERVATORSKO-RESTAURATORSKI RADovi

Konzervatorsko-restauratorski radovi na glavnom oltaru započeti su 2012. godine kad je pod vodstvom Službe za nepokretnu baštinu Hrvatskog restauratorskog zavoda počela obnova krovništva i svetišta župne crkve gdje je oltar izvorno smješten. Konzervatorsko-restauratorski zahvati na retablu oltara i skulpturama podijeljeni su u faze zbog složenosti konstrukcije i kompozicije oltara koji je kroz povijesna i stilska razdoblja mijenjao izgled. Središnji dio oltara tipa slavoluka s oltarnom palom nastao je potkraj 16. stoljeća te je u izvornom sloju bio potpuno pozlaćen. Bočna su krila nadograđena poslije te su izvorno mjestimično pozlaćena i posrebrena. Oltar je u cijelosti demontiran i prenesen u restauratorsku radionicu Odjela Hrvatskog restauratorskog zavoda u Rijeci. Tijekom istraživačkih radova pronađena su tri različita, parcijalno nanosena bojena sloja-preslika, od kojih će se prezentirati prvi preslik s bijelo-crvenom i bijelo-plavom marmorizacijom te zelenim, crvenim i smeđim lazurama na pozlati. U prvoj fazi izvođenja radova uz istraživačke radove izvedena je i konsolidacija oslabelog drvenog nosioca svih arhitektonskih dijelova oltara. Potom se radovi nastavljaju na starijem, središnjem dijelu oltara, a sastoje se od: podljepljivanja slikanog sloja, uklanjanja alteriranog laka i naknadnih intervencija, stolarske sanacije i rekonstrukcije oštećenja drvenog nosioca i osnove. Planira se višegodišnji nastavak konzerviranja i restauriranja umjetnine. *n. k.*

Literatura

Matejčić, Radmila, Barok u Istri i Hrvatskom primorju, *Barok u Hrvatskoj*, (ur.) Milan Prelog, Zagreb, 1982., 385-642: 568.

Slika 1. Glavni oltar Uznesenja BDM, zatečeno stanje *in situ*, total (fototeka HRZ-a, snimili J. Kliska i N. Vasić, 2011.)

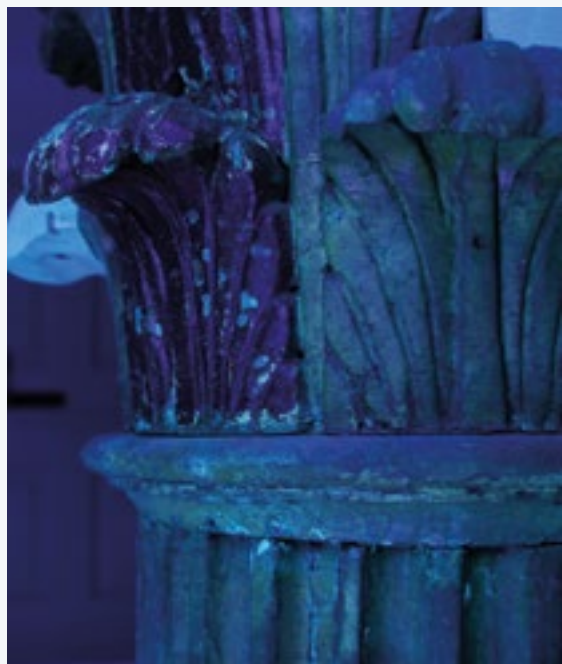
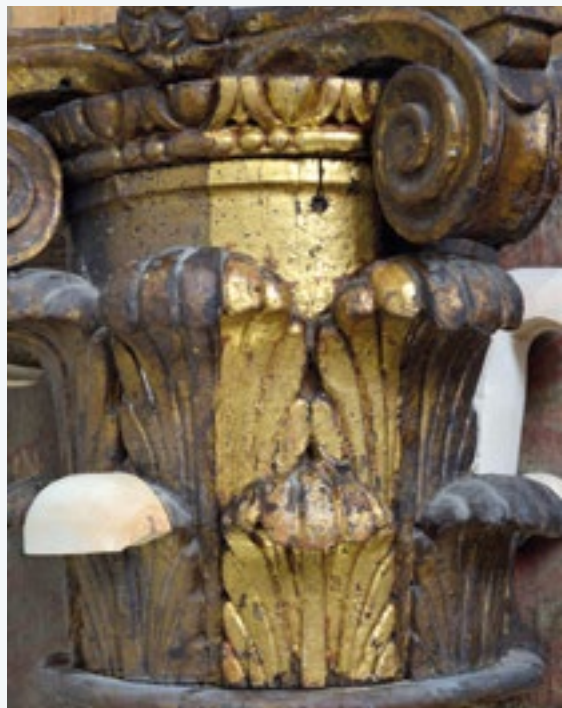
Slika 2. Glavica anđela na vijencu, zatečeno stanje, detalj (fototeka HRZ-a, snimili J. Kliska i N. Vasić, 2011.)

Slika 3. Glavica anđela na vijencu, tijekom uklanjanja laka i podljepljivanja slikanog sloja, detalj (fototeka HRZ-a, snimila N. Vasić, 2013.)

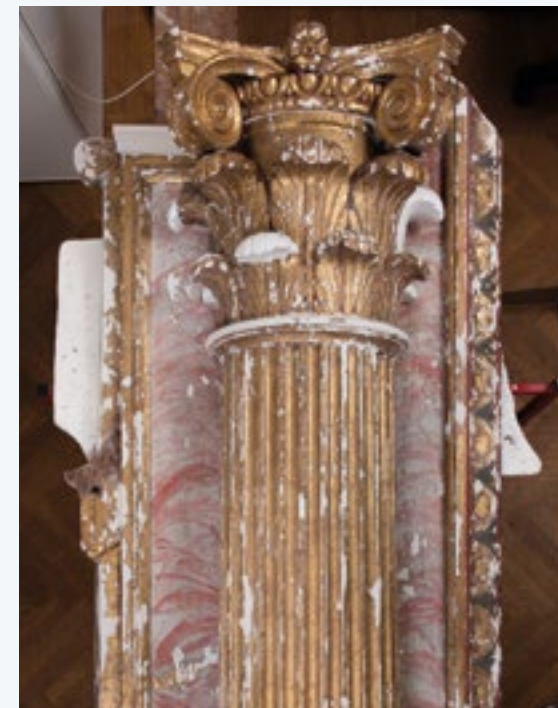
Slika 4. Glavica anđela na vijencu, nakon uklonjenog laka i rekonstrukcije oštećenja drvenog nosioca, detalj (fototeka HRZ-a, snimila N. Vasić, 2015.)

Slika 5. Glavica anđela na vijencu, nakon rekonstrukcije kredne osnove, detalj (fototeka HRZ-a, snimio G. Tomljenović, 2016.)

Vrbnik, Krk, Župna crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije

Slika 6. Lijevi kapitel, zatečeno stanje, detalj (fototeka HRZ-a, snimili J. Kliska i N. Vasić, 2011.)
 Slika 7. Lijevi kapitel, sonda tijekom uklanjanja alteriranog laka, detalj (fototeka HRZ-a, snimila N. Vasić, 2013.)
 Slika 8. Lijevi kapitel, sonda snimljena pod UV svjetlom, detalj (fototeka HRZ-a, snimila N. Krstulović, 2013.)
 Slika 9. Lijevi kapitel, tijekom rekonstrukcije nedostajućih dijelova nosioca, detalj (fototeka HRZ-a, snimila N. Vasić, 2013.)

Slika 10. Lijevi kapitel, nakon uklonjenog alteriranog laka i rekonstrukcije nedostajućih dijelova nosioca, detalj (fototeka HRZ-a, snimio G. Tomljenović, 2014.)
 Slika 11. Lijevi kapitel, tijekom rekonstrukcije oštećenja kredne osnove, detalj (fototeka HRZ-a, snimio G. Tomljenović, 2016.)
 Slika 12. Vijenac, tijekom rekonstrukcije oštećenja kredne osnove, total (fototeka HRZ-a, snimio G. Tomljenović, 2016.)

Rijeka, Upravna zgrada šećerane, 1752.

Rijeka, Upravna zgrada šećerane, 1752.

49,3 x 25,4 m, pet etaža, oko 6750 m², Investitor: Ministarstvo kulture RH, Grad Rijeka, 2003. – 2016.

Složeni višegodišnji program konzervatorsko-restauratorskih istraživanja i radova na građevini uključivao je suradnju i rad različitih specijaliziranih stručnjaka Hrvatskog restauratorskog zavoda. U predstojećem je tekstu uz povijesno-umjetnički opis i valorizaciju građevine opisan samo rad Radionice za zidno slikarstvo i mozaik u Rijeci.

Upravna palača riječke šećerane najvažnija je, reprezentativna građevina velikog riječkog industrijskog kompleksa 18. stoljeća. Godine 2003., na poticaj grada Rijeke, počela su detaljna konzervatorsko-restauratorska istraživanja koja su rezultirala opsežnim elaboratom i smjernicama prema kojima se danas planira obnova te građevine.

Istraživanjima je utvrđeno da je upravna zgrada šećerane sagrađena 1752. godine te da je 1785. godine stradala u velikom požaru, nakon čega je u vrijeme direktora Petera de

Vierendeelsa obnovljena i raskošno opremljena. Pronađen je i niz arhivskih nacrti, među kojima su planovi kompleksa na Brajdi, Smrekarima i Ponsalu iz 1824. godine, radeni za bečku Dvorsku komoru. Oni svjedoče o važnim industrijskim pogonima *Povlaštene tršćansko-riječke kompanije*, u čijem je vlasništvu bila šećerana.

U spomenutoj obnovi zgrade nakon požara tlocrtna shema nije bitno mijenjana, no velik je zahvat proveden u preoblikovanju glavnog, imperijalnog stubišta, formiranog oko šuplje jezgre. Kao osebujno rješenje organizacije prostora unutar palače svakako se prepoznaje i arhitektonsko oblikovanje dvaju središnjih predvorja, nastalih u prvoj fazi gradnje i uređenih nakon požara. Ta su predvorja visinom spajala prostor drugog i trećeg kata te potkrovlja i bila su okružena galerijama. Utvrđeno je i da su neke prostorije sačuvane u baroknom obliku i uređenju, a kao najvažnije valja izdvojiti one drugog, reprezentativnog

Slika 1a. Rijeka, Upravna zgrada šećerane, glavno pročelje, 2005. (snimio Vid Barac)

Slika 1b. Rijeka, Upravna zgrada šećerane, glavno pročelje, 2006. (snimio Mario Braun)

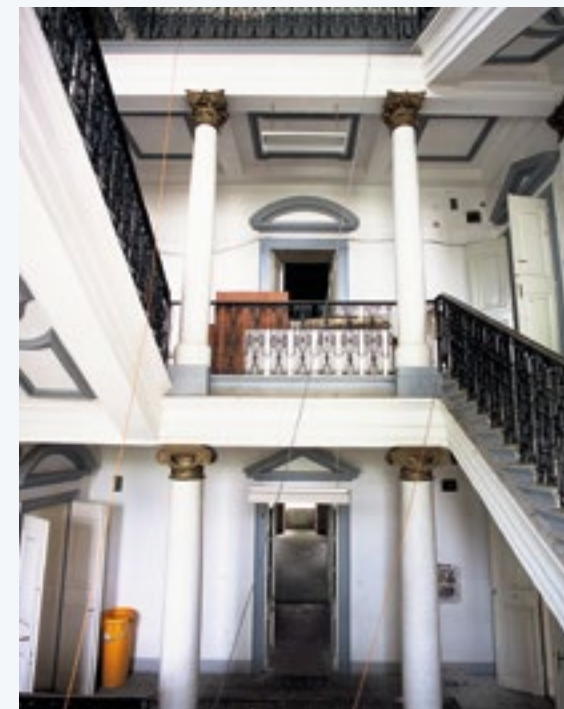
Slika 2. Upravna zgrada na Riegerovoj grafici iz sredine 19. stoljeća (Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja, Rijeka)

Slika 3. Rijeka, Upravna zgrada šećerane, glavno stubište, 2006. (snimio Mario Braun)

kata: veliku dvoranu s marmoriziranom arhitektonskom plastikom oblikovanom u štuku i dva salona s kasnobaroknim vedutama ukrašena bogatom svodnom štukaturom. Oslici vrlo zanimljivih motiva otkriveni su i u drugim prostorijama: mitološke scene, vedute, naslikana arhitektonska dekoracija, vegetabilna ornamentika, ovješeni zastori, marmorizacija, a i u prostorijama trećeg kata, gdje su bili pomoćni i uredski prostori, otkrivena su naslikana monokromna zidna polja uokvirena biljnom ornamentikom. Donji su katovi palače izvorno služili administrativnim poslovima i skladištenju šećera te je njihovo uređenje bilo primjereno funkciji.

Nakon ukidanja šećerane uslijedio je niz pregradnji i preoblikovanja uvjetovanih potrebama novih korisnika, čime su se u pravilu degradirale arhitektonske karakteristike zgrade. Jedino je na prijelazu 19. u 20. stoljeće na prvom katu uređena središnja dvorana, sa štukaturom i oslicima, djelo riječkoga

slikara Giovannija Fumija. Tijekom istraživanja mnogo se raspravljalo i o mogućnostima buduće namjene upravne palače jer su prepoznate vrijednosti promijenile i način razmišljanja lokalne sredine te pokazale da zgrada svakako treba u budućnosti biti otvorena javnosti, budući da je prema arhitekturi i interijerima to istaknuto djelo barokne umjetnosti u Hrvatskoj te nadilazi regionalne okvire u kojima je nastalo. *k. m. j., p. p.*

KONZERVATORSKO-RESTAURATORSKI RADOVI

Slijedom rezultata provedenih istraživanja, 2008. godine počeli su konzervatorsko-restauratorski radovi na zidnim slikama i štukaturama reprezentativnih prostorija drugoga kata. Zidne slike i štukature na svodovima bile su prebojene u više navrata tijekom povijesnih prenamjena i preuređenja unutrašnjosti palače. Mehaničkim čišćenjem kirurškim skalpelima uklonjeni su naknadni slojevi vapnenih i uljanih naliča, kao i neprimjerene žbukane zakrpe. Provedena je mjestimična konsolidacija slikanih i žbukanih slojeva. Nadoknada žbukanih slojeva na oštećenim područjima zidova izvedena je novom vapneno-pješčanom žbukom, a na štukaturama je izvedena i rekonstrukcija nedostajućih i oštećenih dijelova. Zaštitni su radovi bili usmjereni na šest prostorija, s time da su nakon završene prve faze konzervatorsko-restauratorskih radova površine zidnih slika zaštićene drvenim oplatama koje će se ukloniti nakon građevinskih radova na palači. Nakon završne faze restauratorskih radova prezentirat će se reprezentativno uređenje barokne palače.

k. k., t. š.

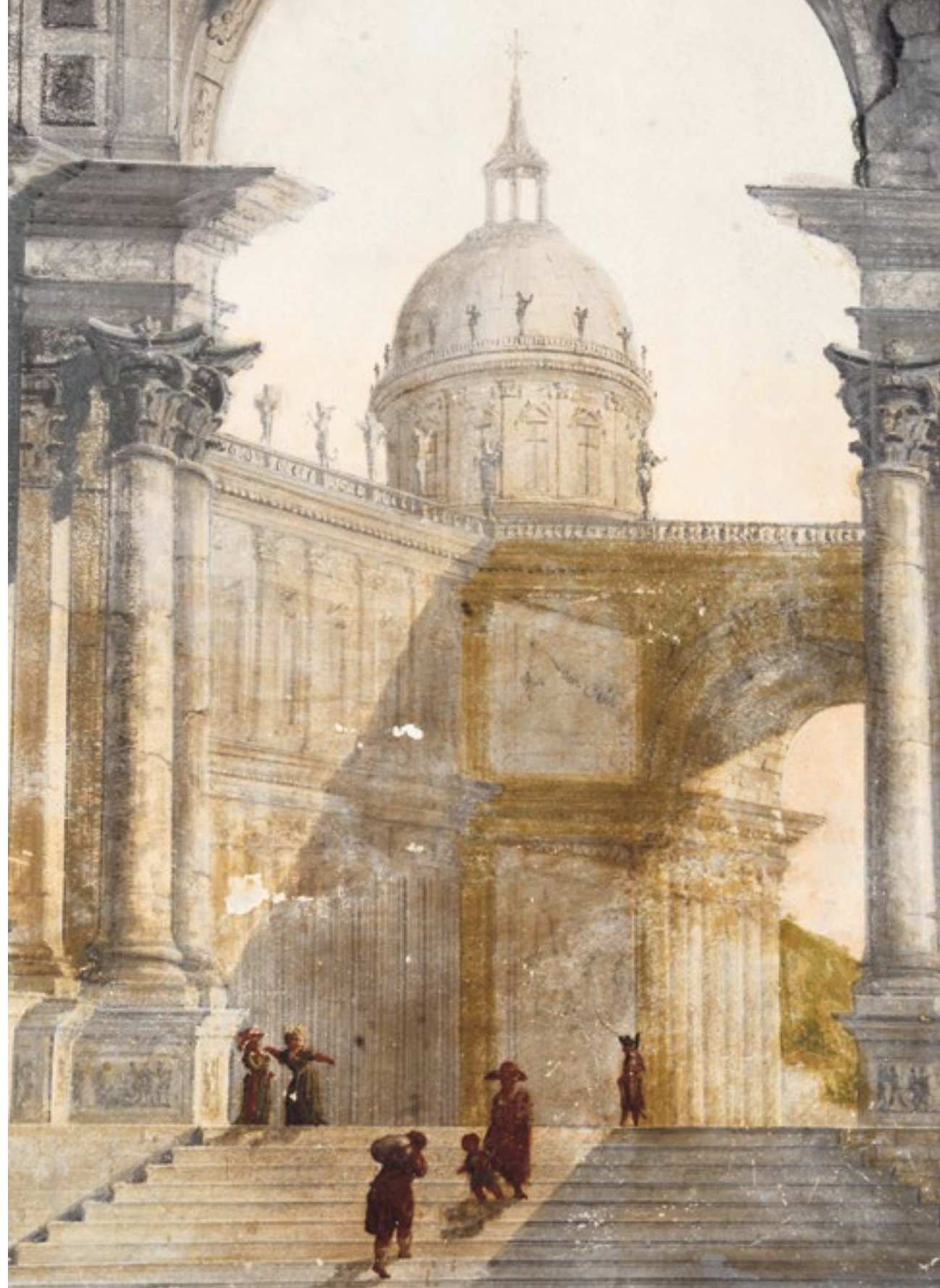
Rijeka, Upravna zgrada šećerane, 1752.

Slika 4. Rijeka, Upravna zgrada šećerane, Velika svečana dvorana na drugom katu, 2005. (snimio Vid Barac)

Slika 5. Rijeka, Upravna zgrada šećerane, Salon s vedutama na drugom katu, 2009. (snimila Natalija Vasić)

Slika 6. Rijeka, Upravna zgrada šećerane, detalj vedute u salonu na drugom katu, 2009. (snimila Natalija Vasić)

Rijeka, Upravna zgrada šećerane, 1752.

Slika 7. i 8. Rijeka, Upravna zgrada šećerane, zidne slike na istočnom zidu prostorije 22, prije i nakon čišćenja, 2009.-2010. (snimila Natalija Vasić)
Slika 9. Rijeka, Upravna zgrada šećerane, čišćenje zidnih slika u prostoriji 22, 2009. (snimio Toni Šaina)

Literatura

Matejčić, Radmila, Barok u Istri i Hrvatskom primorju, u: Barok u Hrvatskoj, Zagreb, 1982.
Majer, Krasanka, Puhmajer, Petar, Palača šećerane u Rijeci - konzervatorska i povijesna istraživanja, Rijeka, 2008.

Lovran, Župna crkva sv. Jurja mučenika

Lovran, Župna crkva sv. Jurja mučenika

Zidne slike u svetištu, radionica majstora Vincenta iz Kastva, oko 1470.-1479., tehnike *fresco i secco*; dimenzije svetišta: 5,10 x 5,04 x 6,23 m
Investitor: Ministarstvo kulture RH, 2009. - 2016., voditeljica radova: Kristina Krulić

Crkva sv. Jurja jednobrodna je građevina s istaknutim pravokutnim svetištem presvođenim zvjezdasto-rebrastim svodom. Prilikom opsežnije pregradnje u drugoj polovici 15. stoljeća crkva dobiva današnje svetište, a zidovi i svodna polja potom bivaju oslikani. Slikarskom se kvalitetom i osebujnim ikonografskim sadržajem zidne slike uklapaju u širi kulturni krug subalpskog likovnog izričaja. Ikonografska, odnosno sadržajna posebnost oslika jest u njihovu osmišljenom topološkom sustavu u kojemu se u ciklusu mučeništva gradskog sveca zaštitnika, sv. Jurja, prožimaju mariološke i euharistijske teme. Kompleksnost umjetničkog i sadržajnog zadatka daje naslutiti da je narudžba oslika povezana uz više društvene slojeve lokalnog plemstva, čiji naslikani grbovi ukrašavaju zaglavne kamene svoda.

Lovranske su freske otkrivene početkom druge polovice 20. stoljeća zahvaljujući konzervatorima Ivi Perčić i Branku Fučiću koji su prepoznali njihovu važnost te valorizirali iznimnu umjetničku kvalitetu. Fučić je oslik pribrojio radu radionice fresaka Vincenta iz Kastva. Pritom je uočio dvije slikarske ruke, onu Majstora Plesa mrtvacu te Šarenog majstora.

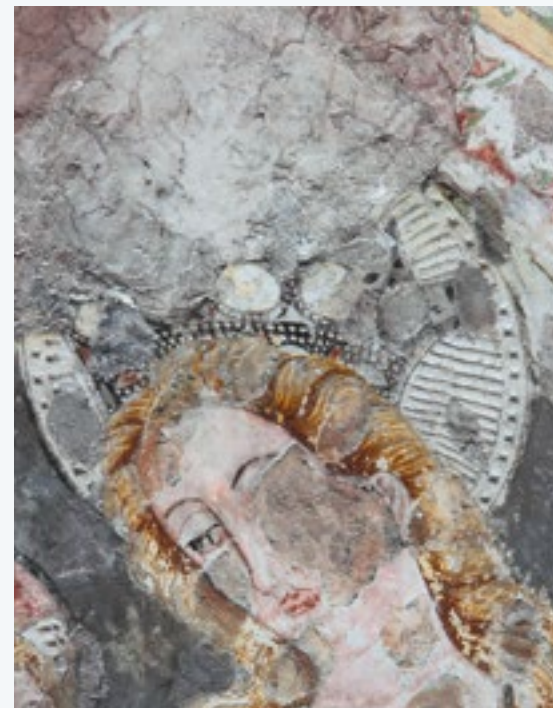
Svetište crkve nakon otkrića slika doživjelo je veće restauratorske intervencije izvedene unutar tadašnjih mogućnosti, dostupnih tehnologija i materijala. No nakon više od pola stoljeća, stanje očuvanosti nije bilo primjereno važnosti i kvaliteti fresaka. Stoga se 2009. godine počelo s konzervatorsko-restauratorskim istraživanjima i radovima, s ciljem obnove cjelokupnog zidnog oslika i svetišta. Interdisciplinarnim pristupom u recentnim istraživanjima i zahvatima nastoje

Slika 1. Lovran, istočni zid svetišta, stanje tijekom radova (snimila K. Gavrilica, 2014.)

Slika 2. Lovran, detalj oka (snimila K. Gavrilica, 2014.)

Slika 3. Lovran, detalj oštećenja Bogorodičina lica na istočnom zidu svetišta (snimila K. Gavrilica, 2015.)

Slika 4. Lovran, detalj zidne slike u tijeku čišćenja na polju s prikazom euharistijskog čuda (snimila Kristina Krulić, 2014.)

se valorizirati svi naponi u reintegraciji zidnog oslika da bi se donijelo zajedničko konzervatorsko stajalište o završnoj prezentaciji. Utvrđivanje precizne dijagnoze stanja zidnog oslika i određivanje daljnjih metoda konzervatorsko-restauratorskog postupka temeljeni su na precizno izrađenoj tehničkoj dokumentaciji najsvremenijim metodama 3D skeniranja, laboratorijskim ispitivanjima pigmenta, veziva, soli i mikroor-

ganizama te na istraživačkom radu *in situ*, poput proba čišćenja i pretkonsolidacije i reintegracije slikanog sloja. Dopršetkom restauratorskih radova pridonijet će se boljem iščitavanju i točnoj interpretaciji lovranskog ciklusa, no primarno je da će se pridonijeti očuvanju jednog od najvažnijih umjetničkih spomenika šireg prostora Istre i Kvarnera. *ž. b., k. k.*

Literatura

Fučić, Branko, *Srednjovjekovno zidno slikarstvo u Istri*, (disertacija-tiskopis), Ljubljana – Rijeka, 1964., str. 319-323

Krulić, Kristina, Konzervatorsko-restauratorski radovi na zidnim slikama u crkvi sv. Jurja u Lovranu, u: *Zbornik Lovranščine*, br. 4, 2016., 235-247

Pazin, Župna crkva sv. Nikole

Pazin, Župna crkva sv. Nikole
Zidne slike u svetištu, anonimni slikar, treća četvrtina 15. st., tehnike *fresco* i *secco*, dimenzije svetišta: 7,63 x 10,87 x 8,83 m
Investitor: Ministarstvo kulture RH, Grad Pazin i Istarska županija 2011. - 2016., voditeljica radova: Kristina Krulić

Zidne slike u svetištu župne crkve sv. Nikole u Pazinu zauzimaju važno mjesto unutar korpusa gotičkog zidnog slikarstva u Istri. U svodu su prikazani Boj anđela i scene Geneze, dok se na bočnim zidovima svetišta nalaze prikazi precrtani iz Biblije pauperum. France Stelè je 1947. prvi put iznio tezu da pazinskog majstora treba tražiti u krugu suradnika Jakoba Suntera, što je poslije ispravio, poistovjećujući ga s Leonardom iz Brixena. Isti je autor ujedno pretpostavio utjecaj pazinskih zidnih slika na razvoj lokalnih istarskih radionica, poglavito na

Vincenta i Ivana iz Kastva te je svojim tezama utjecao na sve kasnije istraživače. Tezu o južnotirolskom porijeklu slikarija prihvaća i B. Fučić. Recentnim znanstvenim istraživanjima preispituje se svrstavanje pazinskog ciklusa u južnotirolsku slikarsku baštinu i upućuje se na druga moguća ishodišta pazinskog slikara. Analiziraju se dosadašnje teze o naručitelju i povijesnom kontekstu nastanka, ikonografiji, morfologiji te o upotrebi grafičkih predložaka. *ž. b.*

KONZERVATORSKO-RESTAURATORSKI RADOVI

Zidne slike otkrivene su oko 1930. godine ispod slojeva boje i žbuka. Tada su i restaurirane pod nadzorom *Soprintendenza alle opere d'antichità e d'arte* iz Trsta. Recentnim konzervatorsko-restauratorskim radovima koje od 2011. godine provodi Hrvatski restauratorski zavod nastoji se ponajprije utvrditi stanje očuvanosti oslika, potom odrediti metodologiju radova uz valorizaciju s ciljem završne prezentacije. Dosadašnjim radovima izvedeno je čišćenje zidnih slika na sjevernom i južnom zidu svetišta, a u tijeku su restauratorski radovi na zidnim slikama svoda, trijumfalnog luka i istočnoga zida. Svemu je prethodila izrada detaljne dokumentacije zatečenog stanja i laboratorijska ispitivanja izvornih materijala i uzroka propadanja. *k. k.*

Literatura

Stelè, France, Izvještaj o terenskom putu po Istri, Letopis SAZU, 1947.
Fučić, Branko, Srednjovjekovno zidno slikarstvo u Istri, (disertacija-tiskopis), Ljubljana – Rijeka, 1964.
Fučić, Branko, "Biblija pauperum i istarske freske", Zbornik za umetnostno zgodovino, br. 13, Ljubljana, 1977.

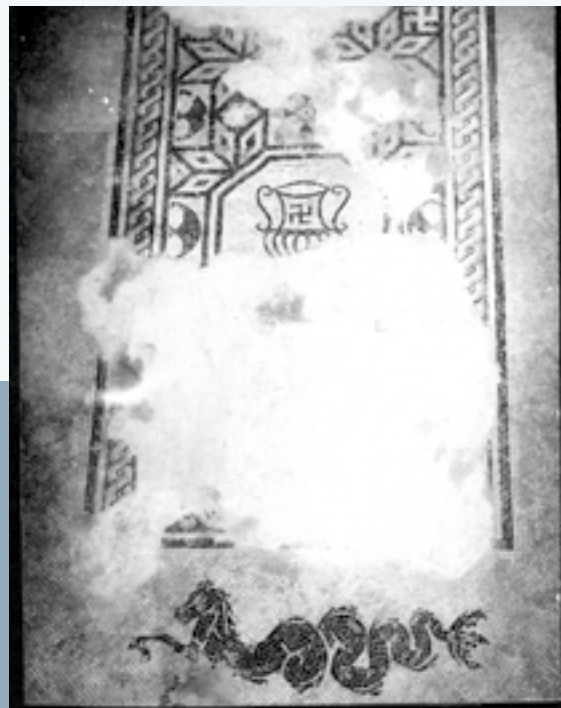

Slika 1. Pazin, prikaz Navještenja na sjevernom zidu svetišta, zatečeno stanje (snimio Mirjan Čubrić, 2010.)

Slika 2. Pazin, prikaz Navještenja nakon čišćenja (snimila Natalija Vasić, 2011.)

Slika 3. Pazin, detalj probe čišćenja prikaza stvaranja Adama i Eve na svodu svetišta (snimila Kristina Krulić, 2015.)

Pula, Kapitularna dvorana franjevačkog samostana

Pula, Kapitularna dvorana franjevačkog samostana
Rimski podni mozaik, nepoznati majstor, 2. ili 3. st., *Opus tessalatum*, tesere od kamena i staklene paste (*smalte*), 135 x 235 cm
Investitor: Ministarstvo kulture RH i franjevački samostan u Puli, 2009. - 2016., voditelj radova: Toni Šaina

Potkraj 13. stoljeća na zapadnoj padini pulskog brežuljka, na antičkim ostacima, sagrađena je crkva sv. Franje s pripadajućim samostanom. U sjeveroistočnom krilu klaustura uz sakristiju nalazi se kapitularna dvorana. Arheološkim istraživanjem 1963. godine u dvorani su otkriveni ostaci antičke građevine s podnim mozaikom koji su datirani u 2. ili 3. stoljeće. U središnjem dijelu mozaika, unutar oktogonalnog polja prikazan je kantar sa svastikom iznad kojega je šarena latična rozeta. Uokolo se izmjenjuju geometrijski oblici, a sve je uokvireno trakom ispunjenom dvoprotom pletenicom i vanjskim trakama crne boje. Na dnu mozaika, između rubnih traka, prikazan je hipokamp, mitološko morsko biće s konjskom glavom i nogama te ribljim repom. Nepovoljni uvjeti u kojima se mozaik nalazio, prije svega djelovanje vlage i kristalizacija soli, od otkrića do danas prouzročili su velika oštećenja i gubitak gotovo 10 % površine. Zbog lošeg

stanja, 2009. godine utvrđeno je da je podnica kontaminirana štetnim solima koje zbog naglih promjena temperature i vlage uzrokuju postupno mrvljenje i osipanje. Za rješavanje problema bilo je nužno podignuti mozaik i postaviti ga na novu podlogu. Nakon lijepljenja *facinga*, numeriranja i ucrtavanja smjerova rezanja, provedena je demontaža u kojoj je mozaik podijeljen na 37 manjih fragmenta i potom podignut. U privremenoj radionici na svakom fragmentu izvedeni su konzervatorski zahvati čišćenja i konsolidiranja. Na izvornom položaju mozaika postavljena je *aerolam* podloga na metalnu konstrukciju s dovoljno mjesta za protok zraka. Potom su očišćeni fragmenti vraćeni i spojeni u cjelinu. Reintegrirani je mozaik na novoj podlozi ponovno očišćen, manje su lakune rekonstruirane izvornim teserima, a veće lakune ožbukane toniranim žbukom upuštenom nekoliko milimetara u odnosu na *tesselatum*.
t. b., t. š.

Literatura

Marušić, Branko, Kapela Sv. Ivana u samostanu Sv. Franje u Puli, u: *Histria arheologica*, br. 13-14, 1982. - 1983., str. 37-43
Meder, Jagoda, Mozaik u kapeli Sv. Ivana u samostanu Sv. Franje u Puli, u: *Opuscula arheologica*, br. 22, 1998., str. 81-88
Sardož, Andrea, Šaina, Toni, Restauratorsko-konzervatorski radovi na kasnoantičkom mozaiku u kapeli sv. Ivana u samostanu sv. Franje u Puli, u: *Histria arheologica*, br. 40, 2009., str. 147-157

Slika 1. Središnji dio mozaika nakon otkrivanja 1963. godine
Slika 2. Stanje mozaika prije početka radova (snimio Jovan Kliska, 2009.)
Slika 3. Središnji dio mozaika nakon konzervatorsko-restauratorskih radova (snimio Jovan Kliska, 2016.)

POPIS PROGRAMA I RESTAURIRANIH UMJETNINA U RESTAURATORSKOM ODJELU U RIJECI

2006.

BRIJUNI, JUNP BRIJUNI, ČETIRI SLIKE (s ukrasnim okvirima)

Šifra: 1342/4

Voditelj: Goran Bulić

1. „Kamenolom Splitska II“, Frano Šimunović, ulje na platnu, 1974., 59 x 70 cm
2. „Figura“, Ferdinand Kulmer, ulje na platnu, 1963., 76 x 72 cm
3. „Iz Vrisnika“, Joko Knežević, ulje na kartonu (obostrano slikano), 43 x 58 cm
4. „Cvijee“, Vilim Svečnjak, ulje na dasci, 53 x 42 cm

BRIJUNI, JUNP BRIJUNI, OSAMNAEST SLIKA I TRI UKRASNA OKVIRA

Šifra: 1342/5

Voditelj: Goran Bulić

1. „Divlji makovi na grebenu“, Paulo Res, ulje na platnu, 1912., 130 x 240 cm
2. „Portret djeteta“ (s ukrasnim okvirom), E. Leutze, ulje na platnu, 1920., 61 x 51 cm; ukrasni okvir 85 x 77 cm
3. „Čast žrtvama fašizma kod Siska“ (s ukrasnim okvirom), Slavko Šohaj, ulje na platnu, 1944., 32 x 74 cm
4. „Portret A. Janovskog“, Julius Bosse, ulje na platnu, 20. st., 64 x 53 cm
5. „Akt na izvoru“, Ivan Tišov, ulje na platnu, 1915., 190 x 114 cm
6. „Portret učenika“, Ivan Tišov, ulje na platnu, 1890., 41,6 x 31,5 cm
7. „Dicmo“, Frano Šimunović, ulje na platnu, 20. st., 26 x 38 cm
8. „Motiv s Krka“, Nikola Reiser, ulje na lesonitu, 1955., 62 x 76 cm
9. „Doručak pod maslinom“, Vjekoslav Parać, ulje na platnu, 1956., 68 x 55 cm
10. „Poslije kupanja“ (s ukrasnim okvirom), Oskar Herman, ulje na dasci, 1921., 54 x 41 cm
11. „Rovinj“, Vilim Svečnjak, ulje na platnu, 1950., 50 x 60 cm
12. „Žumberak“, Zlatko Prica, ulje na platnu, 1942., 65 x 81 cm
13. „Pejzaž s Lošinja“, Slavko Šohaj, ulje na platnu, 20. st., 74,4 x 95 cm
14. „Kuća s mjesecom“, Oton Postružnik, ulje na platnu, 1954., 67 x 88 cm
15. „Portret Alojza Čufara“, Berislav Deželić, ulje na platnu, 1955., 67 x 54 cm
16. „Dr. Robert Koch“, Berislav Deželić, ulje na platnu, 1955., 67 x 54 cm
17. „Motiv iz Komiže“, Vilim Svečnjak, ulje na platnu, 1960., 46 x 55 cm
18. „Pejzaž“, Vilko Šeferov, ulje na platnu, 20. st., 60 x 73 cm

RIJEKA, DOMINIKANSKI SAMOSTAN, OLTARNA PALA „BEZGREŠNO ZAČEĆE“

Šifra: 1797/1

Voditelj: Goran Bulić

Giovanni Simonetti, ulje na platnu, 1850., 273 x 171 cm

RIJEKA, PPMHP, PARAVAN „NAVIGARE“

Šifra: 1520/9/1

Voditeljica: Ana Rušin Bulić

Nepoznati autor, ulje na platnu, zlatni listići, 19. st. (?), 190,1 x 154,2 cm

ZAGREB, GRAD ZAGREB, TRINAEST SLIKA NA PLATNU

Šifra: 760/1

Voditelj: Goran Bulić

1. „Večernje igre“, Josip Biffel, ulje na platnu, 65 x 90,2 cm
2. „Gradnja škarpe na Ksaveru“, Fedor Malančec, ulje na platnu, druga pol. 20. st., 57 x 73,3 cm
3. „Nagoveštaj proleća“, Dragan Mojović, akril na platnu, 1978., 120 x 160 cm
4. „Samotar“, Vasilije Jordan, ulje na platnu, 1966., 69 x 98,5 cm
5. „Stari Zagreb“, Zlatko Šulentić, ulje na platnu, 1933. ili 1937., 48 x 62,6 cm
6. „Ugao Vranicanijeve i Čirilometodske“, Julius Meissner, ulje na platnu, 20. st., 65 x 80,7 cm
7. „Voće, limuni i naranče“, nepoznati autor, ulje na platnu, 60 x 100,8 cm
8. „Seljačke kuće“, Ivo Režek, ulje na platnu, 50 x 64,5 cm
9. „Ulica III“, Fadil Vejzović, kombinirana tehnika na platnu, 1969., 130 x 160 cm
10. „Lumbarda“, Oton Postružnik, ulje na platnu, 1946., 60 x 78,5 cm
11. „Motiv iz Bosne“, Stojan Aralica, ulje na platnu, 55,5 x 46,5 cm
12. „Kozja ćuprija“, Vladimir Becić, ulje na platnu, 79,9 x 91 cm
13. „Seoski pejzaž“, Vladimir Becić, ulje na platnu, 70,3 x 81 cm

2007.

CRES, SAMOSTAN I CRKVA SV. FRANJE, SLIKA NA PLATNU „FRA DUNS SKOT“

Šifra: 1908/1

Voditelj: Goran Bulić

Nepoznati autor, ulje na platnu, 17. st., 77,2 x 58,5 cm

KRALJEVICA, CRKVA SV. NIKOLE, OLTARNA PALA „MARIJINO UZNESENJE“

Šifra: 1846/1

Voditeljica: Ana Rušin Bulić

Nepoznati autor, ulje na platnu, 18. st., 280 x 174,5 cm

KRK, BENEDIKTINSKI SAMOSTAN MARIJINA UZNESENJA, „ABRAHAM ŽRTVUJE IZAKA“ (s pripadajućim ukrasnim okvirom)

Šifra: 1721/3

Voditeljica: Ana Rušin Bulić

Nepoznati autor, ulje na platnu; drvo, rezbareno, polikromirano, 17./18. st., 73 x 97 cm

KRK, BENEDIKTINSKI SAMOSTAN MARIJINA UZNESENJA, „POSLJEDNJA VEČERA“ (s pripadajućim ukrasnim okvirom)

Šifra: 1721/4

Voditeljica: Ana Rušin Bulić

Nepoznati autor, ulje na platnu; drvo, rezbareno, polikromirano, 17./18. st., 72,5 x 104 cm

KRK, BENEDIKTINSKI SAMOSTAN MARIJINA UZNESENJA, „BOGORODICA S DJETETOM, SV. DOMINIKOM I SV. KATARINOM SIJENSKOM“

Šifra: 1721/6

Voditeljica: Ana Rušin Bulić

Nepoznati autor, ulje na platnu, 17./18. st., 99,5 x 83,5 cm

RIJEKA, PPMHP, SEDAM SLIKA BAZIJA IVANKOVIĆA

Šifra: 1520/12

Voditelj: Goran Bulić

Bazi Ivanković, ulja na platnu:

1. „Bark Trojedinica“, 1873., 43 x 72 cm
2. „Brik Ludmila i Bark Carmella“, 1872., 42 x 70 cm
3. „Bark conte Geza Szapary“, 1892., 43 x 72 cm
4. „Bark Industrie“, 1876., 50 x 77 cm
5. „Bark Ruma“, 1876., 44 x 72 cm
6. „Brik Jane“, 1881., 45 x 75 cm
7. „Brigatin Ida“, 1876., 44 x 73 cm

2008.

BRIJUNI, JUNP BRIJUNI, „BERBA NA BRIJUNIMA“

Šifra: 1342/7

Voditelj: Goran Bulić

Hugo Charlemont, ulje na platnu, 20. st., 153 x 86 cm

KRALJEVICA, CRKVA SV. NIKOLE, OLTAR SV. NIKOLE BISKUPA

Šifra: 1846/2

Voditeljica: Nevena Krstulović

Vinodolska drvorezbarska radionica, rezbareno, polikromirano i pozlaćeno drvo, 18. st., 717 x 663 x 615 cm

POPIS PROGRAMA I RESTAURIRANIH UMJETNINA U RESTAURATORSKOM ODJELU U RIJECI

KRK, BENEDIKTINSKI SAMOSTAN MARIJINA UZNESENJA, RASPELO

Šifra: 1721/5

Voditeljica: Ana Rušin Bulić

Nepoznati autor, drvo, rezbareno, polikromirano, 16./17. st., 104 x 85 x 17 cm; križ 138 x 94 cm

RIJEKA, DOMINIKANSKI SAMOSTAN, SLIKA „GRB OBITELJI DEVINSKI“ (s ukrasnim okvirom)

Šifra: 1797/2

Voditelj: Goran Bulić

Nepoznati autor, ulje na platnu, barokna stilska obilježja, 116 x 93 cm

RIJEKA, SRPSKA PRAVOSLAVNA CRKVA SV. NIKOLE, IKONA „KRUNISANJE BOGORODICE SA SVECIMA“ (s ukrasnim okvirom)

Šifra: 1985

Voditeljica: Ana Rušin Bulić

Janko Halkozović, ulje na dasci, rezbareno drvo, pozlata, 18. st., 94 x 62,6 x 2,5 cm

RIJEKA, SRPSKA PRAVOSLAVNA CRKVA SV. NIKOLE, IKONA „KATARINA ALEKSANDRIJSKA“ (s pripadajućim ukrasnim okvirom)

Šifra: 1985/1

Voditeljica: Ana Rušin Bulić

Nepoznati autor, ulje na dasci, rezbareno drvo, pozlata, 19. st., 95 x 68 x 2,2 cm

CRES, SAMOSTAN I CRKVA SV. FRANJE, SAMOSTANSKA ZBIRKA UMJETNINA (konzervacija i zaštitni radovi)

Šifra: 1908/1

Voditeljica: Ana Rušin Bulić

Razni autori, rezbareno drvo, platno, tempera, ulje, pozlata, različita razdoblja, razne dimenzije

2009.

CRES, SAMOSTAN I CRKVA SV. FRANJE, DVIJE SLIKE NA PLATNU

Šifra: 1908/4

Voditeljica: Ana Rušin Bulić

Nepoznati autori

1. „Sv. Ljudevit Tuluški“, ulje na platnu, 17. st., 122,7 x 58,6 cm

2. „Sv. Bernardin Sijenski“, ulje na platnu, 17. st., 121,3 x 52,7 cm

JURANDVOR, CRKVA SV. KRIŽA, OLTAR SV. KRIŽA

Šifra: 1771/1

Voditeljica: Nevena Krstulović

Nepoznati autor, rezbareno, polikromirano i pozlačeno drvo, 18. st., 435 x 241 x 60 cm

NOVALJA, CRKVA SV. MARIJE, „BOGORODICA OD RUŽARIJA“

Šifra: 2022/1

Voditeljica: Ana Rušin Bulić

Nepoznati autor, tempera ili ulje na drvu, 15./16. st., 121 x 135 cm

RIJEKA, CRKVA UZNESENJA BDM, „SV. DOMINIK“ (s ukrasnim okvirom)

Šifra: 410/2

Voditeljica: Ana Rušin Bulić

Nepoznati venecijanski slikar, ulje na platnu, rezbareno drvo, pozlata, 18. st., 47,5 x 37,5 cm; okvir 91,5 x 64 x 18 cm

RIJEKA, PPMHP, BRODSKA PRAMČANA PULENA

Šifra: 1520/16

Voditeljica: Ivona Marin

Nepoznati autor, drvo rezbareno, polikromirano, 18./19. st., 94 x 24 cm

RIJEKA, CRKVA SV. MARIJE, RELJEF „BOGORODICA S KRISTOM“

Šifra: 410/1

Voditeljica: Ivona Marin

Odljev prema predlošku Antonija Rossellina, polikromirani gips, 15./16. st., 72 x 50 cm

RIJEKA, SRPSKA PRAVOSLAVNA CRKVA SV. NIKOLE, KRST

Šifra: 1985/2

Voditeljica: Ana Rušin Bulić

Nepoznati autor, ulje na dasci, rezbareno drvo, pozlata, 19. st., 370 x 270 cm

RIJEKA, SRPSKA PRAVOSLAVNA CRKVA SV. NIKOLE, DVIJE SLIKE („BOGORODICA“ I „SV. IVAN“)

Šifra: 1985/3

Voditeljica: Ana Rušin Bulić

Nepoznati autor, ulje na dasci, rezbareno drvo, pozlata, 19. st., 130 x 110 cm

VELI LOŠINJ, CRKVA SV. ANTUNA OPATA, SLIKA „SV. GAUDENCIJE I SV. LONGIN“

Šifra: 500/2

Voditelj: Goran Bulić

Nepoznati autor, masna tempera na platnu, 17. st., 110 x 140 cm

NOVI VINODOLSKI, KAPELA SV. TROJSTVA, GLAVNI OLTAR (konzervacija i zaštitni radovi)

Šifra: 2023/1

Voditelj: Goran Bulić

Lokalna radionica, polikromirano, rezbareno i pozlačeno drvo, koža, 18. st., 500 x 147 x 170 cm

2010.

BAŠKA, CRKVA SV. TROJSTVA, OLTARNA PALA „SV. ANTUN PADOVANSKI“

Šifra: 1903/2

Voditeljica: Ana Rušin Bulić

Nepoznati autor, ulje na platnu, 17./18. st., 243 x 153 cm

DOBRINJ, CRKVA SV. IVANA, SKULPTURA SV. IVAN

Šifra: 2034/1

Voditeljica: Nevena Krstulović

Nepoznati autor, rezbareno i polikromirano drvo, 16. st., 88 x 35 x 14 cm

RIJEKA, SRPSKA PRAVOSLAVNA CRKVA SV. NIKOLE, DVIJE IKONE (s ukrasnim okvirima)

Šifra: 1985/4

Voditeljica: Ana Rušin Bulić

1. „Sv. Georgije sa žitijem“, grčki majstor, ulje na dasci, rezbareno drvo, pozlata, 19. st., 70 x 50 x 2 cm

2. „Krštenje Hristovo“, grčki majstor, ulje na dasci, rezbareno drvo, pozlata, 19. st., 70,5 x 50,3 x 2 cm

VELI LOŠINJ, CRKVA SV. ANTUNA OPATA, SLIKA „SV. JERONIM“ (s ukrasnim okvirom)

Šifra: 500/3

Voditelj: Goran Bulić

Nepoznati autor, ulje na platnu, 16./17. st., 98 x 82 cm

POPIS PROGRAMA I RESTAURIRANIH UMJETNINA U RESTAURATORSKOM ODJELU U RIJECI

2011.

CRES, SAMOSTAN I CRKVA SV. FRANJE, SLIKA NA PLATNU „ODMOR NA BIJEGU U EGIPAT“ (s ukrasnim okvirom)

Šifra: 1908/5

Voditelj: Goran Bulić

Nepoznati autor, ulje na platnu, 17. st., 85,5 x 123,4 cm

CRES, CRESKI MUZEJ, SKULPTURE SV. BLAŽ I SV. JERONIM

Šifra: 1979/1

Voditeljica: Nevena Krstulović

Nepoznati autor, rezbareno, polikromirano drvo, 14./15. st., Sv. Blaž 128 x 60 x 34 cm, Sv. Jeronim 119 x 56 x 30 cm

KRK, BENEDIKTINSKI SAMOSTAN MARIJINA UZNESENJA, BOGORODICA OD RUŽARIJA

Šifra: 1721/7

Voditeljica: Nevena Krstulović

Nepoznati autor, drvo, rezbareno, polikromirano, 16./17. st., 129 x 92 x 28 cm

RIJEKA, SRPSKA PRAVOSLAVNA CRKVA SV. NIKOLE, IKONE „SV. CAR UROŠ“ I „UZNESENJE KRISTOVO“ (s pripadajućim ukrasnim okvirima)

Šifra: 1985/5

Voditeljica: Ana Rušin Bulić

Nepoznati autor, ulje/tempera na dasci, rezbareno drvo, pozlata, 17./18. st.; 84,5 x 54,2 x 2,5 cm, 87 x 53 x 2,5 cm

2012.

RIJEKA, SRPSKA PRAVOSLAVNA CRKVA SV. NIKOLE, IKONE 15. - 18. st.

Šifra: 1985/6

Voditelj: Goran Bulić

1. „Bogorodica s Djetetom“, talijanski majstor, ulje/tempera na dasci, pozlata, 15. st., 60 x 45 x 2,3 cm (2012.)
2. „Oplakivanje Krista“, talijanski majstor, ulje/tempera na dasci, pozlata, 16. st., 64,5 x 84 x 2 cm (2012.)

2013.

RIJEKA, CRKVA SV. MARIJE, UKRASNI OKVIR DRVENOG RETABLA

Šifra: 410/4

Voditeljica: Nevena Krstulović

Nepoznati autor, drvo, rezbareno, polikromirano, 18. st., 129 x 120 cm

RIJEKA, KAPUCINSKI SAMOSTAN, SLIKA „MISTIČNA VEČERA SV. OBITELJI“ (s pripadajućim ukrasnim okvirom)

Šifra: 2093/1

Voditelj: Goran Bulić

Nepoznati autor, ulje na platnu, 1650., 55,5 x 136 cm, ukrasni okvir 61,5 x 142,5 cm

RIJEKA, SRPSKA PRAVOSLAVNA CRKVA SV. NIKOLE, IKONE 15. - 18. st.

Šifra: 1985/6

Voditelj: Goran Bulić

„Bogorodica s Kristom“, grčki majstor, tempera na dasci, pozlata, 18. st., 49 x 39,5 x 2,1 cm

2014.

RIJEKA, SRPSKA PRAVOSLAVNA CRKVA SV. NIKOLE, IKONE 15. - 18. st.

Šifra: 1985/6

Voditelj: Goran Bulić

1. „Sv. arhandeo Mihael“, grčki majstor, tempera na dasci, pozlata, 18. st., 43,5 x 30,5 x 2 cm (2014.)
2. „Bogorodica s Kristom“, talijanski majstor, tempera/ulje na platnu, pozlata, rezbareno pozlačeno drvo, 15./16. st., 55,5 x 46 x 3 cm

2015.

RIJEKA, SRPSKA PRAVOSLAVNA CRKVA SV. NIKOLE, IKONE 15. - 18. st.

Šifra: 1985/6

Voditelj: Goran Bulić

1. „Bogorodica Umilenija“, grčki majstor, tempera na dasci, pozlata, 16./17. st., 98 x 72,6 x 3,5 cm
2. „Bogorodica s Kristom na prestolju“, s pripadajućim ukrasnim okvirom, nepoznati majstor, tempera/ulje na platnu, pozlata, rezbareno pozlačeno drvo, 15./16. st., 49,5 x 38 x 2-2,5 cm

2016.

BELGRAD, KAPELA MAJKE BOŽJE SNJEŽNE, GLAVNI OLTAR, 18. st. (nastavak konzervatorsko-restauratorskih radova)

Šifra: 2061/1

Voditeljica: Nevena Krstulović

Vinodolska rezbarska radionica, rezbareno, polikromirano i pozlačeno drvo, 18. st., 650 x 580 x 125 cm

KAMPOR, FRANJEVAČKI SAMOSTAN SV. EUFEMIJE, B. VIVARINI, „POLIPTIH SV. BERNARDINA SIJENSKOG“ (nastavak konzervatorsko-restauratorskih radova)

Šifra: 1874/2

Voditeljica: Ana Rušin Bulić

A. i B. Vivarini, drvo, tempera, pozlata, 1458., 275 x 251 x 22 cm

KRK, CRKVA SV. FRANJE ASIŠKOG, SLIKA B. LICINIJA „SACRA CONVERSAZIONE“

(nastavak konzervatorsko-restauratorskih radova)

Šifra: 1964/1

Voditeljica: Ana Rušin Bulić

B. Licinio, tempera na dasci, 1531., 280 x 195 x 2 cm

RAB, ŽUPNI URED, SLIKA „BOGORODICA S DJETETOM I SVECIMA“ (nastavak konzervatorsko-restauratorskih radova)

Šifra: 245/3

Voditelj: Goran Bulić

Matej Pončun, ulje na platnu, 17. st., 315 x 153 cm

VRBNIK, CRKVA UZNESENJA BDM, GLAVNI OLTAR, 16. st. (nastavak konzervatorsko-restauratorskih radova)

Šifra: 1137/9

Voditeljica: Nevena Krstulović

Nepoznati autor, rezbareno, polikromirano i pozlačeno drvo, 16. st., 775 x 719 cm

10. OBLJETNICA RESTAURATORSKOG ODJELA RIJEKA HRVATSKOG RESTAURATORSKOG ZAVODA

IZDAVAČ:

Hrvatski restauratorski zavod

ZA IZDAVAČA:

Tajana Pleše

UREDNICI KATALOGA:

Goran Bulić, Zoraida Demori Staničić

AUTORI KATALOŠKIH JEDINICA:

Željko Bistrović, Tatjana Bradara, Ivan Braut, Goran Bulić, Dolores Čikić Oštrić, Zoraida Demori Staničić, Nevena Krstulović, Kristina Krulić, Krasanka Majer Jurišić, Petar Puhmajer, Katarina Rukavina, Ana Rušin Bulić, Damir Sabalić, Gordana Sobota Matejčić, Tea Sušanj Protić, Toni Šaina

GRAFIČKO OBLIKOVANJE:

Ljubo Gamulin

LEKTURA I KOREKTURA:

Rosanda Tometić

TISAK:

Novi val

NAKLADA:

500 primjeraka

Zagreb, 2016.

ISBN 978-953-7389-246

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 000947308.